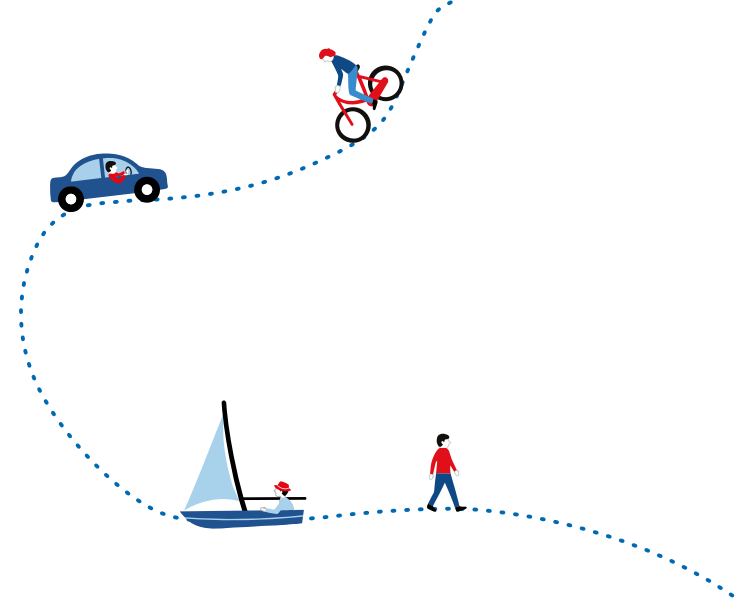

REISGIDS FRIESE ELFSTEDEN

REISGIDS FRIESE ELFSTEDEN

Maak een stedentrip
van verleden naar heden
in alle Elfsteden

Deze reisgids Friese Elfsteden is ontwikkeld door VVV Waterland van Friesland in samenwerking met Visit Friesland - friesland.nl, Harlingen Welkom aan Zee, Visit Dokkum, Visit Leeuwarden en Franeker Ster van de Elfsteden.

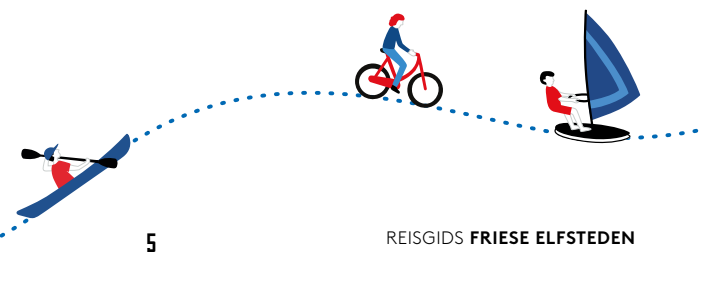

STEDENTRIP FRIESE ELFSTEDEN

Zin in een leuke stedentrip? Maak een Elfstedentocht door Friesland en ontdek alle 11 steden. Het zijn parels geregen aan een lint van waterwegen. Elke parel schittert en glanst op z'n eigen wijze. Kom hun schatten ontdekken die gaan over heldendom en tragiek. Over historie en toekomst. Over verre handelsreizen en eigen cultuur... Combineer twee of drie steden tijdens een weekendje weg en geniet volop. Maak met stadse verhalen een tijdreis door het verleden en land op een terrasje weer in het heden.

Voel je vrij om te kiezen hoe jij deze stedentrip wil maken. Pak de fiets, ga met een boot (max. 2,5 meter hoog), neem de trein of bus, toer in een camper... Kortom: doe lekker wat jij wil en geniet onderweg volop van weidse vergezichten en het gevarieerde Friese landschap. Pak in elke stad deze reisgids erbij en wandel zo van het ene verhaal in het andere.

16

68

YNHÂLD

INHOUD

- 8 SNEEK - SNITS
- 16 IJLST - DRYLTS
- 26 TIPS VOOR RESTAURANTS
- 28 SLOTEN - SLEAT
- 34 STAVOREN - STARUM
- 42 HINDELOOPEN - HYLLEN
- 50 WORKUM - WARKUM
- 58 TIPS VOOR KIDS
- 60 BOLSWARD - BOALSERT
- 68 HARLINGEN - HARNIS
- 76 TIPS VOOR OVERNACHTEN
- 78 FRANEKER - FRJENTSJER
- 86 DOKKUM
- 94 LEEUWARDEN - LJOUWERT
- 102 HOE DOE JIJ DE TOCHT DER TOCHTEN?
- 104 DE CIRKEL ROND

86

42

28

50

34

60

SNEEK

Hét symbool van Elfstedenstad Sneek is de Waterpoort. Hét evenement van Sneek is de Sneekweek. Maar Sneek is meer. Het is ook een plaats van gemoedelijke gezelligheid: lekker eten en drinken, een terrasje pakken, leuke winkeltjes bekijken, flaneren langs het water... Dus voel je welkom.

STADSMUUR 1

Sneek wordt ook wel waterstad genoemd. Want water is de rode draad in de stadsgeschiedenis. Vroeger lag Sneek aan zee en droeg het de naam 'Ter Snake', wat landtong betekent. Als enige Elfstedenstad kreeg Sneek een stadsmuur met zestien verdedigingsstorens, twee landpoorten en vijf waterpoorten. Nu is daar alleen de Sneeker Waterpoort nog van over.

SNEEKWEEK

Met zes waterwegen die de stad binnenstromen, is Sneek nog steeds een echte waterstad. Dit water geeft alle ruimte aan recreatie en watersport, vooral tijdens de Sneekweek. Dit grootste zeilevenement van Europa vindt jaarlijks in augustus plaats. Dan verandert Sneek in een bruisende festivalstad.

sneekweek.nl

CULTUUR EN ERFGOED 2

Vroeger waren waterwegen handelswegen. In Sneek werd dan ook veel gehandeld. Vooral de boterhandel bracht vette winst.

Je ziet die rijkdom nu nog terug in prachtige gevels uit de 18^e eeuw. In het Fries Scheepvaart Museum kun je een duik nemen in de maritieme geschiedenis. In het stadscentrum zit het Cultuur Kwartier Sneek, waar kunst, theater en muziek samenkomen. Hier vind je Theater Sneek, Poppodium Het Bolwerk en Kunstencentrum Atrium, allemaal vlak bij elkaar.

TOEREN DOOR SNEEK

Maak een toertocht door de waterstad langs deze highlights.

FRIES SCHEEPVAART MUSEUM 2

Wist je dat vroeger in Friesland vrijwel alle vracht over water werd vervoerd? En dat ook het openbaar vervoer grotendeels over het water ging? En waarom heet Sneek eigenlijk waterstad? Zie, lees en hoor er alles over in het Fries Scheepvaart Museum. Bezoek ook de expositie over schaatsen in Friesland en de Elfstedentocht.

Kleinzand 16, friesscheepvaartmuseum.nl

FONTEIN VAN FORTUNA 7

Vlak bij de Waterpoort staat de fontein van kunstenaar Stephan Balkenhol welke behoort tot kunstproject '11fountains'. De man draagt de 'hoorn des overvloeds' en probeert zich staande te houden op een draaiende gouden bal. Het symboliseert de afwisselende periodes van voor- en tegenspoed van Sneek.

Hoogend, 11fountains.nl

WATERPOORT 1

Met z'n achtkantige torens en brug, hét symbool van Sneek. Wist je dat de klok altijd 5 minuten voor loopt? Dit stamt uit de tijd dat de Waterpoort nog deel uitmaakte van de stadswal rond de stad. Dan hadden de mensen voldoende tijd om de stad tijdig te verlaten, of in te komen. Want 's nachts ging de boel op slot.

Waterpoortgracht 38

MARTINIKERK 6

Op een terp in het centrum van Sneek staat de Grote- of Martinikerk. Bijna 1.000 jaar oud en met een bewogen geschiedenis van

ineenstorting, versobering en wederopbouw. En wist je dat Friese vrijheidsstrijder 'Grutte Pier' hier misschien wel begraven ligt? **Oud Kerkhof 1**

STADHUIS 3

De rijke tijden van Sneek zijn duidelijk terug te zien in de gevel van het stadhuis. Het prachtige barokke bordes en de gevel in rococostijl zijn toonbeelden van welvaart. De gevel herbergt vele verborgen boodschappen en leest als een prentenboek. Het bekijken meer dan waard.

Marktstraat 11

CULTUUR KWARTIER SNEEK 4

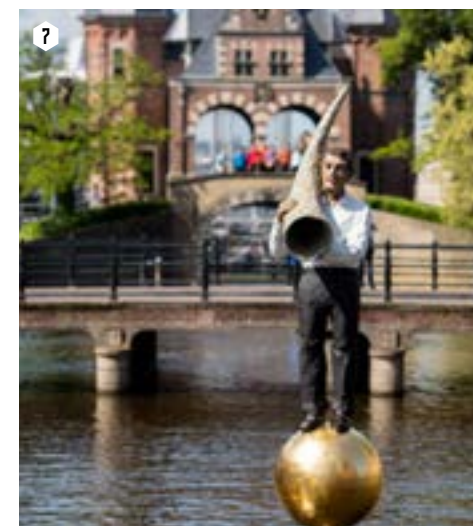
Op loopafstand van elkaar vind je in Sneek een theater, poppodium en kunstencentrum. Samen vormen ze Cultuur Kwartier Sneek. Bezoek het intieme Theater Sneek, een echte blikvanger met haar 23 meter hoge toren, en geniet van een bekende of verrassende voorstelling. Of ga een avondje uit in het Bolwerk waar eerder grootheden als The Offspring, De Dijk en Douwe Bob op het podium stonden. In Kunstencentrum Atrium worden muzieklessen, culturele cursussen en activiteiten aangeboden.

Westersingel 28, Kerkgracht 8, Oud Kerkhof 11, cks.nl

LAPKEPOEP EN FRIESE BOERIN 5

Heel de wereld kent C&A. Bij dit kledingconcern werken wereldwijd maar liefst zo'n 40.000 mensen. En dan te bedenken dat de eerste C&A winkel in 1841 in Sneek door twee mannen is opgericht: Clemens en August Brenninkmeijer. Het standbeeld 'Lapkepoep en Friese boerin' herinnert hieraan.

Wijde Burgstraat

KLUNEN & STRUNEN

DOE ZELF EEN STADSWANDELING ¹⁰

Haal bij VVV Waterland van Friesland in het Fries Scheepvaart Museum een stadswandeling. Je kunt dan zelf een mooie wandelroute met uitgebreide omschrijving door Sneek volgen. Onderweg lees je meer over de 7 schatjes en ook bijvoorbeeld over het Old Burger weeshuis en het oude gerechtsgebouw.
waterlandvanfriesland.nl/vvvsneek

OP PAD MET GIDS ⁹

Maak onder begeleiding van een ervaren gids een stadswandeling door Sneek en luister naar de mooiste verhalen. Neem een kijkje in de Waterpoort, de gids heeft een sleutel! Meld je hiervoor met minimaal vier personen aan bij het Fries Scheepvaart Museum.
friesscheepvaartmuseum.nl

CANAL CRUISE ⁸

Ontdek Sneek vanaf het water en zie deze waterstad van haar mooiste kant. Varend door de grachten – bukken bij bruggen – vertelt de schipper fascinerende verhalen over het rijke verleden van Sneek. Een ‘canal cruise’ is zowel in groepsverband als privé-rondvaart te boeken.
waterlandvanfriesland.nl/rondvaartsneek

DE MEREN OP

Wie een dagje of weekend Sneek doet, mag het Sneekmeer (Fries en officieel Snitsermar) niet missen. Maak een boottocht over dit bekende meer. Soms worden er ook arrangementen aangeboden om het skûtsjesilen vanaf de boot op het water te bekijken. Je zit dan met je neus bovenop de zeilwedstrijd.
waterlandvanfriesland.nl/rondvaartsneek

SEIZOENSGEBONDEN 12

In hartje Sneek huizen bijzondere winkeltjes in prachtige historische panden. Neem het winkeltje 'Seizoensgebonden'. Daar maakt de eigenaresse Jacqueline unieke op maat gemaakte creaties van zijdebloemen. Een schitterend geschenk om mee naar huis te nemen.

Grootzand 85,
zijdenbloemenseizoensgebonden.nl

Meer winkeltips op
waterlandvanfriesland.nl/shoppensneek

WEDUWE JOUSTRA 14

In één van de oudste panden aan het Kleinzand 32 van Sneek vind je distilleerderij Weduwe Joustra.

Het bedrijf ontstond in 1864 toen weduwe Anjette Joustra-Reinders begon met het

maken van Beerenburg. Nu, zes generaties verder, wordt ditzelfde kruidige drankje nog steeds met toewijding gemaakt. Neem een kijkje in het nostalgische winkeltje en ontdek een ouderwets hoog percentage Sneker gezelligheid. **Kleinzand 32,**
weduwejoustra.nl

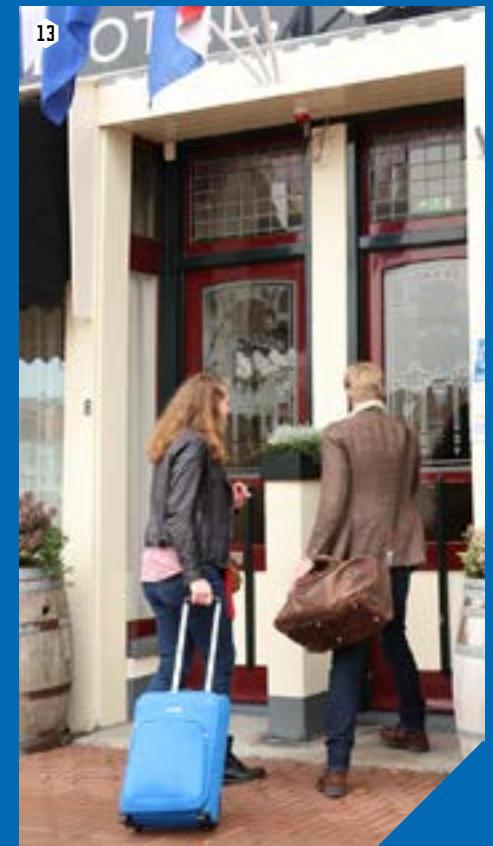
OVERNACHTEN 13

Hartje centrum met uitzicht op de gracht. Of bij het Sneekmeer op een camping. In Sneek kun je kiezen tussen stedelijk of landelijk overnachten.

waterlandvanfriesland.nl/overnachtensneek

“Wist je dat tijdens de eerste vier Elfstedentochten op de schaats Sneek de tiende stempelpost was in plaats van de eerste? De tocht werd toen tegen de klok in afgelegd.”

HOUT STAD

IJLST

IJlst is niet de meest bekende stad van de Elf Steden. Toch hebben velen er herinneringen aan door de houten schaatsen, het gereedschap en speelgoed van Nooitgedagt. Ooit was IJlst de meest geïndustrialiseerde gemeente in Nederland. Nu word je vooral verwelkomd door een serene rust in dit heerlijke stadje.

LANGZAAM VLOEIEN

IJlst heette oorspronkelijk 'Ylike', een naam die veel prijsgeeft over het gevoel dat je hier krijgt. 'Y' staat voor water, en 'Like' voor het langzaam stromen dat kenmerkend is voor dit lieflijke plaatsje. Wandelen door IJlst is als reizen door de tijd, waarbij elke stap je dieper meevoert in z'n relaxte ritme en rijke geschiedenis.

CULTUUR IN ELKE HOEK

Als één van de filmlocaties van 'Schipper van de Kameleon', was IJlst met zijn charmante oude straatjes en waterwegen een perfect decor voor deze film. Met de kleurrijkste fontein 'Onsterfelijke Bloemen – Rikka' van de 11fountains, laat IJlst zien hoe ook moderne kunst zich in dit decor thuis voelt.

OVERTUINENFAIR 2

De overtuinen mag je vrijuit bekijken, maar niet betreden. Behalve op de eerste zaterdag van juni, dan zijn er ruim vijftig kramen te vinden tijdens de Overtuinenfair. Er wordt dan van alles verkocht: curiosa, antiek, woonaccessoires, bloemen, planten en kleding. Ook staan er kramen met lekkernijen en laten IJlsters de kunst van oude ambachten zien.

OP EIGEN HOUTJE

TOEREN DOOR IJLST

Maak een toertocht door de houtstad langs deze highlights.

HOUTZAAGMOLEN DE RAT ①

Deze iconische molen zaagt nog bijna iedere dag van dik hout planken. Want hier wordt het UNESCO ambacht van molenaar uitgevoerd. Een bezoek aan de molen doet de historie herleven. Wist je dat deze molen eerst in de Zaanstreek heeft gestaan en als bouw pakket naar IJlst is vervoerd om daar aan de rivier De Geeuw te herrijzen?

Sneekerpap 16, houtzaagmolenderat.nl

HOUTSTAD IJLST ③

Elfstedenstad IJlst wordt ook wel 'Houtstad' genoemd. Wil je weten waarom, bezoek dan Museum Houtstad IJlst, op een 'hanestap' van de molen en de fontein. Hier is de oude stoomzaagmachine van Houthandel Wed. W.J. Oppedijk nog in werking. Op speciale stoomdagen wordt het oorspronkelijke zaagraam weer aangedreven door een stoomlocomotief.

Sneekerpap 14, houtstad-ijlst.nl

Fontein Onsterfelijke Bloemen ④

De fontein 'Onsterfelijke bloemen' visualiseert de eeuwige verbintenis tussen mens, cultuur en natuur. De Japanse kunstenaar Shinji Ohmaki beeldt het ontstaan van de stad uit door bloeiende Friese stinzenplanten te combineren met de oude Japanse bloemschik kunst 'Ikebana'. De meest kleurrijke fontein van het project 11fountains laat zich bewonderen in een speciaal hiervoor aangelegd parkje.

Dassenboarch 1, 11fountains.nl

SCHOORSTEEN VAN NOOITGEDAGT ⑤

Wie heeft er nog gespeeld met houten speelgoed uit de bekende Nooitgedagt fabriek? Het silhouet van IJlst wordt mede bepaald door de oude schoorsteen van de fabriek, waarop van boven naar beneden Nooitgedagt te lezen valt. De fabriek was decennialang toonaangevend in het ontwerpen en maken van schaatsen, kinderspeelgoed en vooral gereedschappen.

Eggracht

OUDE STADHUIS ⑥

Galamagracht 49 steekt met haar leistenen dak hoog boven de andere bebouwing uit. Dit is het voormalige stadhuis van IJlst. Het huidige rijksmonument is gebouwd in 1859 naar een ontwerp van Albert Breunissen Troost. Het was het derde stadhuis op deze plek. Inmiddels behoort IJlst tot de gemeente Súdwest-Fryslân waarvan het gemeentehuis in Sneek staat. Dit pand is nu een woonhuis. Boven de deur zie je het wapen van IJlst met het schip de IJlster Kogge.

Galamagracht 49

BUITENEXPOSITIE STADS- EN SCHEPENFRIES

Loop langs de negen panelen van de permanente buitenexpositie aan De Dassenboarch. Zie en lees de verhalende voorstelling van de hoogtepunten uit de geschiedenis van IJlst. De rode draad hierin wordt gevormd door scheepsbouw, scheepvaart en handel. De schilderijen zijn een beeldende belevenis van kunstenaar Johannes Terpstra op basis van de gegevens uit het onderzoek van historicus Jan Tabak.

De Dassenboarch

HIPPYHAPPYHORSETOURS

Klaar om IJlst op een heel bijzondere manier te ontdekken? Stap dan (met max. 4 personen) in een elegante paardenkoets. Laat je 's middags of 's avonds rondrijden vanuit Sneek door IJlst en omgeving. Onderweg is er koffie. Wil je daarna een ijsje? Laat het de koetsier weten, dan roept hij "ho-ho-ho!" voor een tussenstop.

moaifuort.com

DOE ZELF EEN STADSWANDELING 8

Haal bij VVV Waterland van Friesland in Museum en Werkplaats Houtstad IJlst een stadswandeling. Je kunt dan zelf een mooie wandelroute met uitgebreide omschrijving door IJlst volgen. Onderweg lees je meer informatie over de 7 schatjes en ga je langs de voormalige filmlocatie van de Kameleon en zie je de Aukje van IJlst.

waterlandvanfriesland.nl/vvviijlst

AUDIOTOUR MET SCHOOLMEESTER

Onderwijzer, schrijver en dichter Teerdze Holtrop neemt je mee in zijn audiotour door het IJlst van 1868. Het is een tijdreis met de benenwagen. Luister op 18 plekken naar de belevenissen van Teerdze uit zijn vroege jeugd. Zie hoeveel er in IJlst uit die tijd bewaard is gebleven en stap in die tijden van weleer.

ijlst1868.nl

VAREN MET JOHANNA JACOB

Met de boot van A naar B met een zogenaamde beurtveer? Vroeger was dit heel normaal. Van 1929 tot 1956 kon je dagelijks opstappen op de 'Johanna Jacoba' naar Sneek en terug. Ook vracht ging mee. Maak nu met dit 100 jaar oude beurtschip een vaartocht vanuit IJlst. Geniet van het Friese landschap, de meren en watersportdorpsjes.

Zevenpelsen, johannajacoba.nl

WANDELEN DOOR BOERENLAND 9

Achter de schoorsteen van Nooitgedagt kun je op een veerpontje stappen en zelf naar de overkant varen door aan een wiel te draaien. Je landt dan letterlijk in een andere wereld: de Ruterpolder. Een prachtig ingepolderd natuurgebied van 150 hectare. Het uitgestrekte, open landschap biedt al honderden jaren een voedselrijke leefomgeving voor talloze diersoorten, zoals weidevogels, reeën én Friese roodbonte koeien.

In de verte zie je een zwarte boerderij. Dat is Rispens State, een biologisch fokbedrijf voor Friese roodbonte koeien. Het is een extensieve veehouderij waar het welzijn van de dieren voorop staat. De kalveren krijgen alle ruimte om gezond op te groeien tot krachtige koeien. De Friese roodbonte koe is een authentieke koe. Op dit moment zijn er wereldwijd slechts zo'n 800 Friese rood-gekleurde runderen. Grote kans dat je tijdens je wandeling een roodbonte tegenkomt.

De wandelroute is niet gemarkeerd, maar met bordjes zijn de beide ingangen van de polder wel aangegeven. Terug loop je door de stad langs de overtuinen weer naar het punt waar je bent gestart.

Let op: van 15 maart t/m 14 juni is het Ruterpolderpad afgesloten vanwege het vogelbroedseizoen. En – let op! – honden zijn niet toegestaan in de Ruterpolder.

waterlandvanfriesland.nl/ruterpolder

“Wist je dat IJlst ooit het centrum van de schaatsenproductie was? De bekendste fabriek, J. Nooitgedagt & Zonen, maakte van 1865 tot 1965 houten schaatsen die wereldwijd bekend waren. Toch was de schaats slechts een bijproduct – de fabriek richtte zich vooral op timmergereedschap en speelgoed. Toen goedkope stalen schaatsen populair werden, kwam er in 1965 een einde aan de schaatsproductie.”

OP PAD MET GIDS 10

Maak een stadswandeling en luister naar weetjes van de gids. Stap daarna aan boord van een zogenaamde houten bok, die je naar Museum en Werkplaats Houtstad IJlst vaart. Daar vind je o.a. de collectie van Nooitgedagt. Vervolgens ga je naar de eeuwenoude houtzaagmolen de Rat voor een rondleiding. De wandeling eindigt in Stadsherberg Het Wapen van IJlst met een lekker kopje koffie of thee.
waterlandvanfriesland.nl/ijlstmetgids

11FOUNTAINS ORANJEKOEK 11

Proef echte Friese oranjeboek bij De Boer's Bakkerij in IJlst. Vanaf het moment dat de fontein spuiten tot en met eind oktober wordt er speciale 11fountains oranjeboek gemaakt. Bij deze bakker wordt al meer dan 100 jaar vers brood en banket gebakken. De tweede generatie De Boer's heten je van harte welkom!
Geeuwkade 1, bakkerdeboer.nl

FIERLJEPPEN 12

Fierljeppen is zo ver (fier) mogelijk te springen (ljeppen) over een sloot. De oorsprong ervan gaat terug tot in de 16^e eeuw. In een waterrijk gebied was vroeger een polsstok nodig om aan de andere kant van het water te komen. Het is dit gebruik dat zich tot zo'n spectaculaire sport heeft ontwikkeld dat zelfs Netflix er in de serie Human Playground aandacht voor heeft. Op de fierljeppeschansen in IJlst vinden regelmatig wedstrijden fierljeppen plaats. Het Nederlands record ligt op ruim 22 meter. Om te zien of jij verder komt, kun je hier bij Fierljepvereniging IJlst een clinic volgen. Je kunt het in twee uur leren.
Sudergoweg 1C, fierljeppenijlst.nl

PODCAST 11FOUNTAINS

Wist je dat IJlst nog een echte stadsomroeper heeft? Vanaf 1989 is Harmen de Vries actief als omroeper om evenementen en activiteiten in IJlst bekend te maken door te beginnen met: "Hoort Boeren, Burgers en Buitenlui, hoort!" Ook is Harmen te horen in een podcast over de fontein in IJlst en vertelt hij meer over de bezienswaardigheden in IJlst die veelal met hout te maken hebben.
11fountains.nl of via je favoriete podcastkanaal

SLAPEN BIJ NOOIT GEDAGT

Op een paar stappen van de officiële Elfsteden schaatsroute ligt Bed & Breakfast Nooit Gedagt. Een perfect startpunt om IJlst te ontdekken. De B&B is gevestigd op het fabrieksterrein waar de schaatsen, het speelgoed en het gereedschap van Nooitgedagt werden gemaakt. In de B&B zie je dan ook industriële elementen en verwijzingen naar de historie van deze plek.
Eegracht 8a, waterlandvanfriesland/bbnootgedagt

Bekijk meer overnachtingsadressen en boek direct via waterlandvanfriesland.nl/ijlst

11 RESTAURANTS IN ELFSTEDEN

Ga mee op een smaakvolle reis langs de Elfstedenroute. Voor elke stad geven we jou een restauranttip, zodat je niet alleen van de 'couleur locale' kunt genieten, maar ook de lokale smaken kunt ontdekken en proeven. Van traditionele Friese gerechten tot moderne culinaire creaties, er is voor elk wat wils in elke Elfstedenstad.

BIJ FIER IN SNEEK

Vier het leven op het sfeervolle terras van Bij Fier, pal aan de stadsgracht. Hier vang je van zonsopgang tot zonsondergang elke zonnestraal terwijl je smult van een vers ontbijtje, huisgemaakte taartjes of een heerlijk diner.

1e Oosterkade 24, vierenbijfier.nl

STADSHERBERG HET WAPEN VAN IJLST

Direct aan het water ligt het sfeervolle hotel/restaurant 'Het Wapen van IJlst'. Geniet binnen in het gezellige café of buiten op het zonnige terras van streekgerechten en wisselende specials. Een perfecte plek voor een heerlijke maaltijd.

Galamagracht 2, wapenvanijlst.nl

MALLEMOK SLOTEN

Barbecue-expert Jord Althuisen noemt De Mallemok in Sloten het beste barbecue-restaurant van Friesland. Ervaar zelf de authentieke smaak van vuur en rook in deze stoere stadsboerderij. Kom langs en ontdek waarom elk gerecht de perfecte grillstrepen heeft. **Baanweg 96, mallemok.nl**

DE POTVIS IN STAVOREN

De Potvis bij Marina Stavoren Buitenhaven biedt een prachtig uitzicht over het IJsselmeer. Samen met een goed glas wijn of heerlijke BBQ of Mediterrane gerechten kan het leven bijna niet beter gevierd worden. Je bent ook welkom voor koffie met gebak of een ontspannen lunch in serene sfeer. **Suderstrand 32, de-potvis.nl**

DE HINDE IN HINDELOOPEN 1

Gelegen op een prachtig plekje aan de oude haven van Hindeloopen, biedt De Hinde heerlijke gerechten in een ongedwongen sfeer. Geniet van een drankje, lunch of diner met uitzicht op het IJsselmeer en de zeedijk. **Het Oost 4, dehinde.nl**

FOLKERTS IN WORKUM

Ontdek Restaurant Folkerts, sfeervol gelegen aan misschien wel het mooiste plein van Friesland. Via een deur is het rechtstreeks verbonden met het Jopie Huisman Museum. Geniet van ambachtelijke gerechten en huisgemaakt gebak in een monumentaal pand vol geschiedenis. **Merk 26, restaurantfolkerts.nl**

BLEND BOLSWARD

Blend Bolsward verwelkomt iedereen voor heerlijke lunches, verse koffie, en high tea in de 'eyecatcher' van Bolsward: het sierlijke stadhuis. Laat je hart spreken in hartje Bolsward. Hier word je met zorg en aandacht bediend door medewerkers met een verstandelijke beperking, die in dit restaurant een warme werkplek hebben gevonden voor zinvol werk.

Jongemastraat 2, blendbolsward.nl

STADSHERBERG IN FRANEKER

Aan het water in het historische hart van Franeker vind je een fijne plek om even helemaal tot rust te komen. Geniet op het terras van koffie met wat lekkers, een lunch of diner met lokale ingrediënten. Wordt het laat? Je kunt er ook blijven slapen.

Oud Kaatsveld 8, stadsherbergfraneke.nl

'T HAVENMANTSJE IN HARLINGEN

Dineer in stijl in dit voormalige gerechtsgebouw, waar topchef Marco Poldervaart culinaire hoogstandjes serveert. Van lokale visgerechten tot verfijnde creaties met Friese producten.

Havenplein 1, havenmantsje.nl

RESTAURANT DOKKUM

Lunchcafé AndurZ is gelegen in het sfeervolle en historische centrum van Dokkum, waar iedereen welkom is! Iedereen is namelijk 'anders' en dat is juist de kracht van ieder individu. AndurZ biedt een zinvolle en waardevolle werkplek aan mensen met een verstandelijke beperking of afstand tot de arbeidsmarkt.

Grote Breedstraat 13, andurz.nl

BLOKHUISPOORT IN LEEUWARDEN 2

Één van de meest bijzondere locaties voor een heerlijk diner, lunch of borrel, is voormalig stadsgevangenis De Blokhuispoort. Hier vind je restaurant Proefverlof, Café De Bak en (in de zomer) Bajes Streetfoodclub op het binnenplein. Uitgegeten? Bekijk dan ook de knusse winkeltjes in de oude cellen en de bijzondere bibliotheek.

Blokhuisplein 40, blokhuispoort.frl

MINI STAD

SLOTEN

Welkom in het kleinste Elfstedenstadje. Wat Sloten in omvang mist, maakt het ruimschoots goed met karakter. Gelegen aan een belangrijke waterweg naar de voormalige Zuiderzee, speelde het een strategische rol in de handel en verdediging. Tot op vandaag ademt de stad die rijke historie.

VESTINGSTAD MET ALLURE 1

Sloten ontwikkelde zich in de 17^e eeuw tot vestingstad. Dat verleden is nog voelbaar wanneer de kanonnen in het hoogseizoen bulderen. De stadsmuren, bastions en de karakteristieke ui-vorm zijn overblijfselen van eeuwenoude militaire voorbereidingen. Tijdens de Tachtigjarige Oorlog probeerden de Spanjaarden de stad in te nemen via een bierschip, maar zonder succes. Deze geschiedenis wordt elke drie jaar nagespeeld tijdens het Historisch Kijkfeest. historischsloten.nl

HANDELSGESCHIEDENIS

Sloten ontstond in de 13^e eeuw rondom een stins van de familie Van Harinxma thoe Slooten. Handelsfamilies uit Stavoren vestigden zich er om tol te heffen en

controle uit te oefenen op de handelsroute naar Stavoren. De nederzetting groeide uit tot een stad en werd in 1426 officieel als stad erkend.

GROOT IN AANTREKKINGSKRACHT

Nu is Sloten een populaire bestemming voor watersporters en dagjesmensen. Met zijn compacte formaat, historische charme en schilderachtige ligging heeft dit kleine stadje een grote aantrekkingskracht.

“Wist je dat de Elfstedentocht ook op een SUP-board kan? Tijdens de SUP11 City Tour is Sloten de eerste stop van deze vijfdaagse, 220 km lange peddeltocht.”

TOEREN DOOR SLOTEN

Maak een toertocht door deze ministad langs deze highlights.

MUSEUM SLOTEN 7

Midden in Sloten in het voormalige stadhuis (1759-1761) zit het museum van de stad. Je wordt hier meegenomen in een verrassende kijk op de stadsgeschiedenis. Op de eerste verdieping vind je een toverlantaarn in losse onderdelen, zodat je precies kan zien hoe het werkt. Bewegende beelden maakte men door twee toverlantaarnbeelden achter elkaar te plaatsen. De toverlantaarn was de voorloper van fotografie, film, televisie én zelfs de smartphone. Techniek die wij nu als vanzelfsprekend ervaren, begon ooit met dit magische apparaat.

Heerenwal 48, museumsloten.nl

OP PAD MET DE STADSOMROEPER 10

Ga in de zomer met de stadsomroeper van Sloten op pad. Hij laat je alle mooie plekken zien van Sloten en vertelt er beeldend bij. De wandeling start bij Museum Sloten en bestaat naast een rondwandeling uit een bezoek aan Korenmolen De Kaai en de Hervormde kerk. De wandeling wordt afgesloten met een mooie rondvaart door het waterrijke Sloten en de omgeving richting het Slotermeer. **Heerenwal 48, waterlandvanfriesland.nl/zomerarrangementsloten**

DE LEMSTERPOORT 2

Varend vanuit Lemmer is de molen samen met de Lemsterpoort een prachtig beeld dat al vaak op de foto is vastgelegd. Van de vestingstad Sloten werden in de loop der tijd de landpoorten opgeruimd, maar de waterpoorten bleven bestaan. Aan de voet van de Lemsterpoort staat een schandpaal. Het herinnert aan de mislukte inval van de Spanjaarden in 1588. **Bolwerk Zuidzijde**

WITTE WAS 5

Wanneer je Sloten bezoekt, heb je 9 van de 10 keer kans dat je langs de vestinggracht was ziet hangen aan de waslijn. Op deze manier worden de 'bleekjes' van vroeger in ere gehouden. Dit was een centraal grasperk waarop pas gewassen linnen lag te drogen in de zon.

Bolwerk Noordzijde

DE FONTEIN KIEVIT 8

Water is de bron van al het leven. Dat is het verhaal wat de fontein Kievit van 11fountains en het project Leeuwarden-Fryslân 2018 in Sloten aan ons wil vertellen. En de naam? Die komt van de vogel die het meisje in haar hand koestert: de kievit is een vogelsoort die in Friesland wordt bedreigd.

Koestraat, 11fountains.nl

KANONGEBULDER 3

Sloten is een échte vestingstad met nog steeds een actieve stadsomroeper. In het hoogseizoen roept hij iedere vrijdagavond de stad bijeen voor het traditionele kanonschieten op het molenerf van Korenmolen de Kaai. Vol enthousiasme vertelt hij hoe het allemaal werkt. Dit kanongebulder wordt in volledige klederdracht gedaan door de Stadsschutterij. Kom maar kijken als je durft. **Veermanskaai, waterlandvanfriesland.nl/uitagenda**

KORENMOLEN DE KAAI 4

Bij de Lemsterpoort vind je ook Korenmolen De Kaai. De molen staat op een bastion van de stadswal en hier wordt nog altijd tarwe tot meel gemalen. Op zaterdag is de molen open voor bezichtiging en meelverkoop. Je vindt er allemaal soorten meel voor thuisbakkers.

Bolwerk Zuidzijde 81, molendekaai.nl

KIJK & ZOPIE

E-CHOPPEREN

Voel je even een stoere motorrijder op een e-chopper (of solex) en cruise door Sloten en omgeving. Maak een tocht door de prachtige natuur en glooiende landschappen van Gaasterland.

Jachtlustweg 45 in Wijckel,

solexsloten.nl, bekijk meer aanbieders in de buurt op waterlandvanfriesland.nl/echopper

BOSWANDELING 9

Sloten ligt in Gaasterland. Een bosrijke streek in Friesland die door het glooiende landschap soms aan Frankrijk doet denken. Maak er een fijne boswandeling. Zijn de kinderen mee? Dan kan het kabouterpad in bos Elfbergen niet ontbreken.

nationaallandschap.frl/kabouterpad

NATIONAAL LANDSCHAP 6

Sloten ligt in een Nationaal Landschap. Deze titel draagt het omdat er vier heel verschillende landschappen vlak bij elkaar

liggen, waaronder de IJsselmeerkust. Na een bezoek aan Bezoekerscentrum Mar & Klif in het nabijgelegen Oudemirdum weet je er alles van.

De Brink 4 in Oudemirdum,
nationaallandschap.frl

DOE ZELF EEN STADSWANDELING ?

Haal bij VVV Waterland van Friesland in Museum Sloten een stadswandeling. Je kunt dan zelf een mooie wandelroute volgen met uitgebreide omschrijving door Sloten. Onderweg lees je meer informatie over de Slag om Sloten, een stadsboerderij en wie deze vestigingstad heeft ontworpen.

Heerenwal 48,
waterlandvanfriesland.nl/vvvsloten

VISSERS STAD

STAVOREN

Voormalige Zuiderzeestad en Hanzestad Stavoren kende naast hele goede ook bitter slechte tijden. Toch wisten de bewoners er altijd het beste van te maken en de schoonheid van de oudste havenstad van Friesland te bewaren. Wist je dat Stavoren zelfs een eigen munt heeft gehad? Vanuit de haven van Stavoren werd namelijk handel gedreven met vele landen. Neem een kijkje in deze gezellige havenstad aan het IJsselmeer waar historische zeilschepen een thuishaven hebben gevonden.

VEERKRACHTIGE STAD

Stavoren, Friesland's oudste stad, kreeg in 1061 stadsrechten. Dankzij haar ligging aan binnenzee de Aelmere (later de Zuiderzee) ontwikkelde het zich tot een bruisende handelsstad én Hanzestad. Ondanks

tegenslagen door overstromingen en oorlogen, bloeide Stavoren opnieuw op als vissersplaats. Tot de Afsluitdijk in 1932 een eind daaraan maakte. Nu is Stavoren door de recreatieve scheepvaart de Poort van Friesland geworden.

OP SLENTER- TOCHT

TOEREN DOOR STAVOREN

Maak een toertocht door de vissersstad langs deze highlights.

HET VROUWTJE VAN STAVOREN 1

Bezoek in de oude haven het vrouwtje van Stavoren. Vol verlangen kijkt ze uit naar terugkerende schepen met waardevolle spullen. Door haar hoogmoed stort ze zichzelf in het ongeluk en neemt Stavoren mee in haar val. Ontdek haar verhaal en sta even stil. Durf jij bescheiden te zijn? **Noord 16**

HAVEN VAN STAVOREN 8

Proef de sfeer van handel, visserij en pleziervaart. Stavoren heeft een unieke ligging, omdat het aan drie kanten omringd is door het IJsselmeer. Dit levert gezelligheid op én prachtige fotogenieke plekken zoals de zeesluis uit 1576, de visserijhaven, kleurige huisjes die doen denken aan Kopenhagen en de esthetisch vormgegeven havenlichten. Het fotograferen waard! **Noord 16**

Fontein de Vis 5

Recht tegenover het Vrouwtje staat een cultureel icoon: De Vis. Drie meter hoog en acht meter lang, water spuwend uit de boven- en onderkaak. Het ontwerp is een knipoog naar een symbolische prent van Pieter Bruegel de Oude: 'Hoe grote vissen kleintjes eten!' **Stationsweg 1, 11fountains.nl**

TOANKAMER 'T PONTHÚS

Hier worden de roemruchte verhalen van Stavoren langs een tijdlijn tot leven gebracht. Waarom vielen de Noormannen Stavoren binnen? Hoe zat het met de handelsrelatie met Hamburg? Of leer meer over het verhaal van de noodlanding van de Halifax V op het IJsselmeer tijdens de Tweede Wereldoorlog. **Hellingspad 10-12, museumponthus.nl**

DE SPOORHAVEN 4

Toen de Afsluitdijk nog niet was aangelegd, was de veerpont tussen Enkhuizen in Noord-Holland en Stavoren een belangrijke verbinding. Je kwam aan met de trein in Stavoren, stapte op de veerboot en kon weer in Enkhuizen verder reizen met de trein. Verderop in de Spoorhaven legde de stoompont aan. Hierop werden goederen en vee vervoerd. Geladen treinwagons werden via een brug met rails zo de stoompont opgesleept. In 2015 zijn de resten van deze oprit gerestaureerd en vormen nu hier een blijvend monument.

Spoorhaven van Stavoren

HET BLOKHUIS 2

Na 1525, maakte Friesland deel uit van het rijk van keizer Karel V. Om de Friezen in bedwang te houden liet Karel V een groot blokhuis bij de Staverse haven bouwen. Een blokhuis is een oude naam voor een militair verdedigingswerk om de toegang te bewaken. Dit verdedigingswerk heeft er tot circa 1580 gestaan. Bij opgravingen zijn resten van de poort, muren, torens en (kanons)kogels gevonden. Nu is op deze plek boven de oude fundamenteën een verbeelding van het vestingwerk gebouwd: een groot kunstwerk van staal, beton en glas. **Havenweg**

JOHAN FRISOSLUIS 3

De sluis met brug uit 1966 vormt de verbinding tussen het IJsselmeer en het Johan Frisokanaal. De wachttijd liep alleen op tot soms wel twee uren, daarom is de capaciteit aangepast. Op 8 mei 2014 opende koning Willem-Alexander de tweede sluis naast de bestaande, met maar liefst een lengte van 65 meter en allerlei innovaties. **Stadsfenne 27**

“Vlakbij de Johan Frisosluis (Stadsfenne 27) vind je de Aukje van Stavoren, een creatie van kunstenaar Evert van Hemert uit 2002. In elke Elfstedenstad staat een bronzen Aukje, telkens in een andere pose. Everts inspiratie komt voort uit een opmerkelijk tafereel tijdens de Elfstedentocht in 1997. Er werd toen aan de lokale bevolking van het aan de Elfstedenroute gelegen dorp Kolderwolde gevraagd om de schaatsers in de vroege ochtenduren bij te lichten. Een van die ‘bijlichters’ uit Kolderwolde was Aukje die in haar nachtpon en op pantoffels op het ijs stond. Het was een beeld dat kunstenaar Evert niet meer losliet. Zijn bronzen beelden vormen samen een blijvende herinnering aan de verbondenheid van Friesland met schaatsen.”

WOLLEN TRUIEN EN BIKINI'S ⁹

Max de Boer Watersport- en Vrijetijdskleding is een niet te missen stop voor elke watersportfan. Deze sfeervolle winkel wordt gerund door het hartelijke duo Max en Carina. Je vindt hier bijvoorbeeld functionele jassen van vele bekende watersportmerken, zwemkleding en warme Scandinavische wollen truien. Perfect dus voor warme én frisse dagen bij of in het water.

Voorstraat 14, maxdeboer.nl

SMULLEN VAN VIS ⁶

Een bezoek aan Stavoren is niet compleet zonder een visje te eten in deze oude vissersstad. Bij de Staverse Vishandel krijg je kibbeling, haring of lekkerbek, vers bereid en met zorg geserveerd. Geen ring in de vis, zoals in de sage van het Vrouwtje, maar gewoon een goed bord eten en een vriendelijk woord. Dat is vis zoals het hoort.

Stationsweg 9, staversevishandel.azurewebsites.net

HEILIGE SINT ODULPHUS [?]

Lopen in de voetsporen van de heilige Sint Odulphus? Dat kan op het gelijknamige 260 kilometer lange pad dwars door Zuidwest Friesland. Odulphus richtte in Stavoren zijn eigen klooster op. Dit Sint-Oldulphusklooster werd lang geleden overspoeld door de voormalige Zuiderzee. Maar je kunt nog steeds het 17 kilometer lange stuk ‘Via Ortus Sancte’ (nr. 3) van de oude pelgrimsroute lopen. Met Stavoren als eindpunt kom je dan langs het klooster van Hemelum. Dát is de plek waar de monniken van het Sint-Oldulphusklooster noodgedwongen naartoe verhuisden.

odulphuspad.nl

DOE ZELF EEN STADSWANDELING

Haal bij het VVV bezoekerscentrum in Stavoren een stadswandeling. Je kunt dan zelf een mooie wandelroute met uitgebreide beschrijvingen door Stavoren volgen. Lees hoe de naam Stavoren is ontstaan en ook over het verhaal van het Vrouwtje van Stavoren. **Stationsweg 7, waterlandvanfriesland.nl/bezoekerscentrumstavoren**

MUZIKALE VAARTOCHT

De praam 'Simmermoarn', Fries voor zomerochtend, vaart regelmatig vanuit Stavoren naar het Friese meer De Morra. Onderweg vertelt schipper Wiepke de mooiste verhalen. Oudhollandse liedteksten en de harmonica van Wiepke gaan altijd mee! **waterlandvanfriesland.nl/simmermoarn**

BEZOEKERSCENTRUM 10

Bezoek het interactieve VVV bezoekerscentrum in Stavoren. Een inspirerende plek die uitnodigt tot ontdekking. Je kunt er informatie over de historie, cultuur en recreatie van Stavoren vinden én beleven. Plus een leuke shop met vlaggen en wimpels, gidsen en kaarten, puzzels en spellen, kleding en cadeaus. Boek er makkelijk je tickets voor een tocht met de veerboot naar Enkhuizen. **waterlandvanfriesland.nl/bezoekerscentrumstavoren**

SLAPEN IN STAVOREN

Bekijk overnachtingsadressen in Stavoren en boek direct via **waterlandvanfriesland.nl/stavoren**

KLEURRIJKE STAD

HINDELOOPEN

Elfstedenstad Hindeloopen was jarenlang een gesloten gemeenschap. Echter, door de handelsvaart had Hindeloopen wél een sterke verbintenis met Amsterdam. Een en ander leidde tot een eigen taal, klederdracht en Hindelooper schilderkunst. Wie nu door Hindeloopen wandelt, waant zich in een openluchtmuseum. Er is zoveel moois te zien dat Lonely Planet Hindeloopen een 'top experience' noemt.

SPRONG VAN DE HINDE

Als nederzetting wordt de stad al in de 8^e eeuw genoemd. Toen met de namen als 'Hitinkufe', 'Hintinluofe' en later 'Hindhlop'. In de loop van de eeuwen evalueerde dit tot 'Hindeloopen'. Deze naam verwijst waarschijnlijk naar de jachtgeschiedenis van de regio, waarbij hinde verwijst naar een vrouwelijk hert en lopen van 'hlop' komt, dat sprong betekent.

EIGENZINNIGE CULTUUR

De 17^e en 18^e eeuw waren de gouden tijden van Hindeloopen. De Hindeloopers kochten toen in Amsterdam veel kostbare stoffen en voorwerpen die door de Verenigde Oostindische Compagnie (VOC) waren aangevoerd. Hindeloopers ontwikkelden hun eigen kleurrijke klederdracht. Ook ontstond er een hele eigen interieurstijl met smaakvol beschilderde wanden, meubels en sier- en gebruiksvoorwerpen.

TOEREN DOOR HINDELOOPEN

Maak een toertocht door de kleurrijke stad langs deze highlights.

MUSEUM HINDELOOPEN 1

Ontdek de Hindelooper interieurs, het schilderwerk, de zeevaart en de bijzondere link met Amsterdam. Wist je dat het Nederlandse Koningshuis hier een groot fan van is? Alle drie de prinsesjes hebben in een 'Hindelooper' tafelstoel gezeten. Niet voor niets opende Koningin Maxima in 2024 het geheel vernieuwde museum.

Dijkweg 1, museumhindeloopen.nl

GROTE KERK 2

De 'skyline' van Hindeloopen wordt al van kilometers afstand bepaald door de Grote Kerk. Dit Rijksmonument werd in 1590 herbouwd, nadat de oude kerk in de Tachtigjarige Oorlog werd verwoest. Na uitbreidingen en een vervanging, werd in 1724 als bekroning van de toren, de huidige achtkantige spits geplaatst. Hierop zie je een koepeltje en een prachtige windvaan in de vorm van een zeilschip. **Kerkstraat 1**

FONTEIN FLORA & FAUNA 3

De Chinese kunstenares Shen Yuan liet zich voor deze fontein inspireren door het stads-wapen van Hindeloopen: een levensboom die wordt omringd door een hert en een hinde. In de visie van Shen symboliseert de boom levensenergie én wijsheid. Wie op de grote houten geweien gaat zitten, ziet water spuwende exotische vogels met elkaar praten. Over wie zouden ze het hebben? **Nieuweweg 1, 11fountains.nl**

SCHAATSMUSEUM 5

In het Eerste Friese Schaatsmuseum is de grootste collectie schaatsen en sleeën ter wereld te zien. Je vindt hier de complete

geschiedenis van de heroïsche Elfstedentocht. Met bijzonderheden over winnaars van de Elfstedentocht. En rariteiten, zoals een afgevroren teen. Of wat dacht je van de enige echte schaatsen waarop kroonprins Willem-Alexander onder de schuilnaam W.A. van Buren de Elfstedentocht in 1986 reed? **Kleine Weide 1-3, schaatsmuseum.nl**

ROOSJE HINDELOOPEN 4

De vierde generatie Stallmann houdt bij Roosje Hindeloopen het ambacht van houtbewerking en Hindelooper schilderkunst levend met authentieke, handgemaakte Hindelooper meubels. Sinds 2021 is Roosje Hindeloopen officieel Hofleverancier. Loop gerust even binnen en bekijk ook meteen een deel van de moderne designcollectie 'Oak Inside' met eigentijdse interpretaties van de honderden jaar oude Hindelooper schildertraditie.

Nieuwstad 44, roosjehindeloopen.com

REDDINGBOOTHUISJE KNRM 6

Een bijzonder fotogeniek gebouw op een al evenzo mooie locatie vormt het azuurblauwe reddingboothuisje KNRM op de dijk. Het huisje is een rijksmonument uit 1911. In de tijd van de Zuiderzee voer de KNRM in Hindeloopen uit om zeelieden van de verdrinkingsdood te redden, maar tegenwoordig houdt men een oogje in het zeil voor watersporters en toeristen. **'t Oost 1**

SLUIS EN HET SYLHÚS 9

Hindeloopen is rijk aan rijksmonumenten, zoals de sluis en het bijbehorende Sylhús. De sluis was er al in de 17^e eeuw en vormt de verbinding voor de pleziervaart tussen het centrum, de haven en het IJsselmeer. Kijk hoe de sluisgang telkens weer smakelijke taferelen oplevert in het hoogseizoen. Of neem plaats op de leugenbank onder de overkapping van het Sylhús en hoor de meest fantastische verhalen van de 'locals' aan. **'t Oost 12**

IT GIET OP PAED

BEZOEKERSCENTRUM ⁸

In Museum Hindeloopen vind je ook een VVV Bezoekerscentrum met meer informatie over de stad en de omgeving. Een local helpt je graag en geeft je tips. Koop hier ook de gedrukte stadswandeling van VVV Waterland van Friesland om Hindeloopen zelf te ontdekken.

waterlandvanfriesland.nl/bezoekerscentrumhindeloopen

KANO DOOR DE STAD

Gasten van camping Welgelegen kunnen een kano huren om vanaf de Oostervaart richting Hindeloopen te peddelen. Geniet onderweg van de natuur, maak daarna een rondje door de stad en gun jezelf een 'rondje van jouw zaak' op een terrasje. Natuurlijk kun je ook met je eigen kano (of SUP) varen door Hindeloopen.

welgelegen-workum.nl

VIND DE HONDERDJARIGE

Laat je meevoeren in een Escape Spel waarin de Honderdjarige Hindelooper gevonden moet worden. De stad heeft last van deze narcistische vrouw die zo vol van zichzelf is dat ze vindt dat er een standbeeld van haar moet komen. Ze doet de gekste dingen om haar zin te krijgen en moet daarom gevonden worden.

Ga jij haar vinden?

groepsspellen.nl/escape-the-city

“Tinus Ubbing uit Smilde werd al vroeg gegrepen door het schaatsvirus. Het schaatsen van wedstrijdtochten ging hem goed af, waardoor hij zich in 1963 durfde in te schrijven voor de Elfstedentocht. Hij eindigde deze barre tocht, nu bekend als ‘de Hel van ’63’ als eenendertigste, maar kwam niet ongeschonden uit de strijd. Zijn afgevroren teen haalde zelfs buitenlandse kwaliteitskranten als Le Monde en de Wall Street Journal. Tinus bewaarde de teen en nu staat de teen al sinds 1994 te pronken bij het Schaatsmuseum in Hindeloopen, te bekijken voor iedere bezoeker.”

HYLPERHUIS

Slaap in Hindelooper stijl in het Hylperhuis. Deze authentieke Hindelooper woning herbergt twee luxe tweepersoonskamers die elk een eigen thema uitdragen, namelijk: Flora & Fauna en Scheepskamer. De thema's refereren aan de 11fontains fontein en de Scheepvaart. De luxe kamers doen je wegdromen in de sfeer van weleer. waterlandvanfriesland.nl/hylperhuis

IEKOON STORE

Hier tref je maar liefst 300 m² ruimte om te ‘sneupen’ in woonaccessoires, streekproducten, kleding en nautische accessoires. Originele Hindelooper stoffen en handbeschilderde items vind je in het naastgelegen Lovely Hindeloopen. *Buren 17 en 19,* facebook.com/iekoonstore

HINDELOOPER HAARBANDEN

Ga langs bij Durkje de Boer in haar Textielatelier. Ze maakt unieke textielproducten van de prachtige Hindelooper sitsen (bloemmotiefstoffen) en bonten (ruitjesstoffen). Bewonder kleurrijke kussens, lampenkappen, vlaggenlijnen, haarbanden en scrunchies. *Buren 29,* durkjedeboer.nl

WORKUM

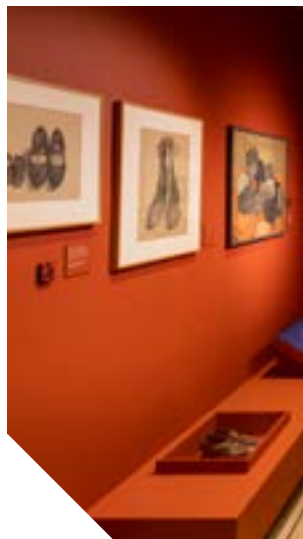
Volgens meesterschilder Jopie Huisman was Workum het paradijs op aarde. Want zo zei hij: 'De hemel kan voor mij nooit mooier zijn dan dit.' Kijk ook eens omhoog naar de vele verschillende gevels, dan begrijp je meteen waarom ze 'beschermd stadsgezicht' zijn.

Als je omlaag kijkt, kun je met een beetje fantasie nog zien hoe de verschillende waterwegen door de stad liepen. Diverse vaarten en grachten in Workum zijn gedempt. Door landaanwinning ligt de stad niet langer direct aan het IJsselmeer. Toch is Workum nog altijd een van de meest authentieke en karakteristieke watersteden van Friesland.

Deze oude stad heeft veel historie bewaard om nu van te kunnen genieten. In Workum kun je ervaren hoe het leven in oude tijden eruitgezien moet hebben, waardoor Jopie Huisman het als zijn paradijs erkende. De Workumse paradijspoorten staan wagenwijd open voor ontdekking.

KOEK & CULTUUR

TOEREN DOOR WORKUM

Maak een toertocht door deze artistieke stad langs deze highlights.

JOPIE HUISMAN MUSEUM 2

Het Jopie Huisman Museum is gewijd aan het werk en het leven van de Friese autodidacte meesterschilder Jopie Huisman. De menselijke maat vormt de rode draad in zijn oeuvre. Je ziet zijn liefde voor de natuur, zijn mededogen en ook zijn vermogen om het kleine, bescheidene en afgedankte waarde te geven.

Noard 6, jopiehuismanmuseum.nl

FONTEIN DE WOESTE LEEUWEN VAN WORKUM 1

De heraldische leeuwen van Workum, die al eeuwenlang het stadswapen sieren, spelen de hoofdrol in deze fontein van het project 11fountains. Maar terwijl de leeuwen van het stadswapen moeten imponeren, hebben ze los van het stadswapen een dosis Britse humor van de kunstenares meegekregen. Als speelse katten vormen ze een hart van water waar je de stad doorheen kunt zien, terwijl ze brullen: "Kijk naar deze stad."

Skil, 11fountains.nl

SINT-GERTRUDISKERK 3

Aan het prachtige plein 'De Merk' staat de grootste laatgotische kerk van Friesland. Hier is een unieke collectie gildenbaren te vinden. Ieder jaar komen duizenden toeristen naar deze kerk. Onder meer om de intrigerende doodsbaren te zien waarmee de doodskisten van overledenen werden gedragen. Aan de beschildering, of juist het ontbreken daarvan, zie je veel over het leven van de overledene.

Merk 5

MUSEUM WARKUMS ERFSKIP 4

Vanuit de Waag beleef je Workum. Maquettes en verhalen nemen je mee door de historie van deze Elfstedenstad. Neem ook een kijkje op zolder. Daar kun je tijdreizen met de oude brieven van de Workumer schipper Huijte Fookles.

Merk 4, warkumerfskip.nl

BLAZERHAVEN 7

Naast de zeesluis in Workum vind je de Blazerhaven, een museumhaven gevuld met originele zeilende vissersschepen uit de eerste helft van de vorige eeuw. Een prachtige fotogenieke plek om langs te gaan.

Hearekeunst 2, werfdehoop.nl

HISTORISCH STADSGEZICHT 5

Bewonder de prachtig bewaard gebleven gevels aan het Noard. Deze statige koopmanshuizen stonden vroeger langs het water van de Wymerts. Vooral het pand genaamd Sleswijckhuis aan Noard nr. 5 wordt vaak gefotografeerd. De onorthodoxe combinatie van een trapgevel én een gevelindeling door middel van pilasters zijn rijk versierd met arabesken.

Noard

WORKUMER PEERDESTAL 6

De voorloper van het openbaar vervoer was de trekschuit. Tussen Bolsward en Workum werd al in 1620 een vaarweg gegraven om met een trekschuit mensen van het ene stadje naar het andere te vervoeren. Door middel van paardenkracht kon de schuit altijd varen en was men niet afhankelijk van de wind. Aan beide einden van de Trekweg stond een paardenstal bij de herberg. Een gevelsteen herinnert aan deze tijd.

Trekwei 1

“In 2022 was het precies 25 jaar geleden dat de Elfstedentocht op de schaats gereden werd. Ter ere hiervan gingen André van Duin en Janny van der Heijden de Elfstedentochtroute varen voor het televisieprogramma ‘Denkend aan Holland’ van Omroep MAX. Ook in Workum werden ze vol enthousiasme ontvangen en kregen ze hun 6e stempel. Uit de kijkcijfers bleek dat de Elfstedentocht onverminderd populair is, want er keken zo’n 1,5 miljoen mensen per aflevering in januari 2022. De uitzendingen zijn nog terug te zien via Uitzending Gemist.”

SURF VIBE 8

Het strand van Workum is perfect om kitesurfen te leren. Met z’n relaxte vibe zijn de condities er perfect voor gevorderden en beginners. Want het water van het IJsselmeer is ondiep en er is geen stroming of golfslag. Er zijn veel vaarbare windrichtingen. Voor badgasten is er een apart zwemstrand. *Suderséleane 29*

KOKOMO LIFESTYLE 9

Hou je van kleur? Dan hou je van Kokomo Lifestyle. Want buiten spatten de kleuren al van kussens af die in de vensterbank liggen. Laat je binnen in het oude apothekerspand verleiden door minstens zo kleurrijke interieuraccessoires, zoals kaarsen en vazen. Of ga voor de mooie fashion items, waaronder sjaals en tassen.

Noard 14, kokomolifestyle.nl

EERTIJD OP Z’N FRIES 10

‘Eartiids’, dat is Fries voor ‘eertijsd’. In deze winkel vind je dan ook van alles uit het verleden: antiek, design, brocante, vintage, curiosa, ambacht en kunst. Kortom, hier is niets ‘dertien in een dozijn’.

Súd 62, eertijsd.nl

DRIE AMBACHTEN 11

Hier zitten drie ambachtelijke familie-bedrijven samen in een pand, namelijk: een kaasmaker, bakker en keurslager. Je ziet, ruikt en proeft liefde voor het ambacht terug in de vele zelfgemaakte producten. Let binnen ook op details van het eeuwenoude gebouw met z’n houten balken met stalen constructies.

Begine 52, de3ambachten.nl

Kijk voor meer winkeltips op waterlandvanfriesland.nl/shoppenworkum

11 TIPS VOOR KIDS

Voor kinderen valt er genoeg te 'boartsjen', het Friese woord voor 'spelen', tijdens een Elfstedentocht.

WATERSKIBAAN SNEEK

Wat grotere en stoere kinderen gaan voor de adrenalinekick naar Waterski- en wakeboardbaan Sneek. Met een 'cablepark' van 770 meter en 10 obstakels is de baan uitdagend voor beginners én gevorderden. Niet zo'n held? Kijken is ook zeer vermakelijk. **Paviljoenwei 1D, waterskibaan-sneek.nl**

SPRINGEN IN IJLST

Boven de 8 jaar en in het bezit van een zwemdiploma? Dan kun je leren fierljeppen. Bij de fierljeppenvereniging in IJlst kunnen jong en oud een clinic boeken. Wees niet bang voor een nat pak. Je leert eerst springen met een kleine polsstok in een zandbed van enkele meters. Maar daarna begint het grotere werk. Ben je er klaar voor? **Sudergoweg 1C, fierljeppenijlst.nl**

MUIS IN SLOTEN

In Museum Sloten woont een muis! Zijn naam is Wick. Via een boekje met raadsels en knutselopdrachten neemt hij kinderen mee door het museum. Op zolder, Wicks favoriete plekje, kunnen ze kleuren en spelletjes spelen. **Heerenwal 48, museumsloten.nl**

STRAND STAVOREN

Wat is er fijner dan een zonnige stranddag? Op dit strand in Stavoren nodigt het heldere zwemwater uit voor lekker spatten en spetteren. Door de langzaam aflopende

bodem is het strand erg veilig voor de kleintjes. Het strand ligt op loopafstand van de gezellige binnenstad van Stavoren. **Suderstrand**

FONTEIN SPELEN HINDELOOPEN

Neem plaats op het megagrote gewei van de fontein van Hindeloopen voor een verfrissende ervaring. Lukt het de vogel om je nat te spuiten? Of kan-ie daarnaar fluiten? **11fountains.nl**

KINDERSPEURTOCHT BOLSWARD 1

Zin in een avontuur vol raadsels? Ga op speurtocht door Bolsward met het vrolijke boekje van VVV Waterland van Friesland! Volg de schatkaart, los vragen op en ontdek de verborgen schatten. Vind jij de geheime code? Dan verdient je een diploma én een juweeltje! **Jongemastraat 2, waterlandvanfriesland.nl/kinderspeurtochtbolsward**

ALPACA GROETEN IN WORKUM

Al eens een 'meet & greet' met een alpaca gedaan? Bij Alpaca World Friesland kan het. Je krijgt eerst uitleg. Daarna word je aan ze voorgesteld. Alpaca's zijn van nature zachtaardig en nieuwsgierig. Ze komen graag bij je. Ga met ze op de foto. En als je rustig bent, willen ze vast wel een knuffel. **Slinkewei 7, alpacaworldfriesland.nl**

KLAUTEREN IN HARLINGEN

Vlak bij het Harlinger Strand ligt het Balklandpark: een avontuurlijke plek om te spelen, bewegen en ontdekken. Verken paden, trotseer de obstakelbaan, ren je energie kwijt of ontspan in de natuur. Ideaal voor kinderen, sportievelingen en iedereen die van buiten houdt! **Westerzeedijk, balklandpark.nl**

KABOUTERS IN FRANEKER

Echt waar, in Franeker wonen kabouters! Sommige zijn verstopt in de stad, andere vind je langs het gezellige kabouterpad bij het Dreeslaantje, vlak bij het gemeentehuis. Ga op pad, speur naar kabouters en ontdek hun wereld vol bosdieren en geheimen. Een vrolijk uitje voor kleine avonturiers! **11avontuurtjes.nl**

KINDERBOERDERIJ DOKKUM

Ontdek dit familiepark met de allerliefste en leukste boerderijdieren. Het park wordt bewoond door schapen, geiten, ezels, varkens, konijnen, cavia's, eenden, ganzen en kippen! De boerderij en dieren worden dagelijks met veel liefde verzorgd en onderhouden door cliënten met verschillende ondersteuningsvragen. **Parklaan 10, annazijlstrahoeve.nl**

MINIATURE PEOPLE LEEUWARDEN

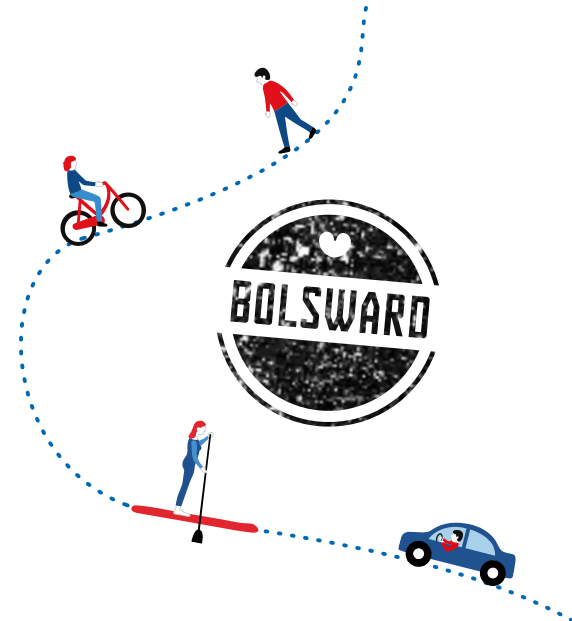
Doe de leukste speurtocht van Friesland! Als je in Leeuwarden een groepje mensen aandachtig naar een muur ziet kijken, dan is er een grote kans dat zich daar een piepklein tafereeltje afspeelt. De Miniature People Route is een wandelroute die je met behulp van een kaart zelf kunt lopen. Vind jij ze allemaal? **miniaturepeopleleeuwarden.nl**

BOLSWARD

Niet de grootste Elfstedenstad, maar wel een pareltje. Voormalig Hanzestad Bolsward heeft z'n historische rijkdom en schatten goed bewaard. Zie het rijkversierde stadhuis en je begrijpt waarom de binnenstad is aangewezen als beschermd stadgezicht.

Maar er is meer te ontdekken. Wandelend door het centrum zie je direct de rijkdom van Bolsward door de vele fraaie gevels. Deze welvaart stamt uit de 17^e eeuw en dankt de stad aan de zuivelhandel. De historische gevels langs de stadsgrachten vertellen over 'botervette' winsten. Door haar verbindingen met zee via de Marneslenk en het Vlie floreerde Bolsward door handel en zeevaart. Ze werd zelfs lid van de Hanze.

TOEREN DOOR BOLSWARD

Maak een toertocht door de Hanzestad langs deze highlights.

CULTUUR HISTORISCH CENTRUM DE TIJD 6

Het stadhuis van Bolsward uit 1614 is het pronkstuk van de stad en werd tussen 1614-1617 gebouwd als uitdrukking van de welvaart en het vakmanschap van de 17^e eeuw. Het is een toonbeeld van de Noord-Nederlandse renaissancestijl met een indrukwekkende monumentale raadzaal en een rococo-bordes uit 1765. Binnen vind je onder andere Museum De Tijd. Ontdek de cultuur van de regio, de geschiedenis van Bolsward en leer meer over sleutelfiguren zoals Titus Brandsma, Gysbert Japicx en Trijntje Hilarides.

Jongemastraat 2, detiid.nl

STADSGRACHTEN 1

De welvaart van de zuivelhandel in de 17^e eeuw zie je goed terug in de huizen rond de stadsgrachten uit die tijd. Voornamelijk grachtenpanden met gevels in barok, rococo en neoclassicistische stijlen vind je aan de Appelmarkt en de Marktstraat. Aan de langste gracht met de naam De Dijk zie je prachtige lijstgevels en fraai versierde trapgevels. Maak in de zomer eens een rondvaart door de historische grachten.

Appelmarkt, Marktstraat en De Dijk

BROEREKERK 3

Gebouwd in de 13^e eeuw als kloosterkerk van de Minderbroeders. In 1980 brandde de kerk af. De ruïne werd in 2006 door een geniaal ontwerp van architect Jelle de Jong nieuw leven in geblazen. Hij ontwierp een glazen overkapping, waarmee dit oudste monument van Bolsward z'n maatschappelijke functie terugkreeg, plus een 'goddelijke' lichtinval.

Broereplein 9

FONTEIN DE VLEERMUIS 2

Geïnspireerd door de waterspuwers die kathedralen sieren - en deze symbolisch tegen boze krachten beschermen - ontwierp Johan Creten de vleermuisfontein voor Bolsward. Deze fontein behoort tot het kunstproject 11fountains. Het trappetje nodigt uit om 'vleermuisangst' te overwinnen en boven jezelf uit te stijgen.

Broereplein 9, 11fountains.nl

BOLWERK 8

In de 16^e eeuw was Bolsward voorzien van verdedigingswerken met grachten en wallen. Echter, omdat vanuit de regering stedelijke verdedigingswerken werden afgeschaft, werden de wallen afgegraven. Gelukkig had een raadsmeerderheid in Bolsward genoeg historisch besef om het Hoog Bolwerk te behouden. Nu geniet je van dit rijksmonument door een wandeling te maken over het schelpenpad langs het water en af te dwalen naar vroegere tijden.

Hoog Bolwerk

MARTINIKERK 4

Deze grote kerk (1446) is maar liefst 68 meter lang. Bekijk binnen de vrij goed bewaarde gewelbschilderingen en de koorbanken, ze behoren tot de belangrijkste overblijfselen van de middeleeuwse beeldhouwkunst. Zeer bijzonder is het Hinsz-orgel uit 1781. In de Martinikerk worden nog regelmatig orgelconcerten georganiseerd.

Groot Kerkhof 26

FIETSELFSTEDENTOCHT 5

Al meer dan 100 jaar fietsen op Pinkstermaandag ongeveer 15.000 deelnemers de Fietselfstedentocht. De route van deze 230 kilometer lange tocht start en finisht in Bolsward. In het stadscentrum zie je het kantoor waar het bestuur bijeenkomt om deze tocht te organiseren.

Marktplein 1A, fietselfstedentocht.frl

HET IJS BREKEN

HOOIMAALTijd

Elk jaar viert Bolsward in juni het Heamiel Festival, een traditie die teruggaat tot 1950. Dit vierdaagse evenement, dat 'Hooimaaltijd' betekent, markeert het einde van de hooioogst. Bezoekers genieten van parades, muziek, dans, en natuurlijk de Heamiel-maaltijd. Deze traditionele maaltijd bestaat uit rijst met rozijnen, boerenjongens en brandewijn. Het festival kroont ook een Heakeniginne, een koningin van het feest, die met haar hofdames de festiviteiten leidt.

heamiel.nl

FASHION LIFESTYLE FROU ?

In hartje centrum Bolsward vind je FROU, Fries voor vrouw. Sinds 2022 runnen Heleen en Mireille een shop waar vrouwen in de spotlights staan: om wie ze zijn, hun stijl, hun verhalen en hun bijzondere momenten. Mode, sieraden en lifestyle, met aandacht en gevoel geselecteerd.

Dijkstraat 3, froubolsward.nl

SNOOZEN

Overnacht stijlvol in hartje Bolsward bij Snooz Hotels. Bij dit hotel 'snoozz' je niet alleen heerlijk, maar stap je zo uit bed de stad in om alle schatten te ontdekken.

Appelmarkt 10A, snoozhotels.com

SINDS 1922 9

Sikma, een familiebedrijf met van alles: kookwaren, speelgoed, naaimachines van alle bekende merken. Al sinds 1922 geven ze hier vakkundig uitleg en advies.
Jongemastraat 5, sikmabolsward.nl

SCHAAPACHTIG MOOI 10

Ga zeker buurten bij de enige Schapenvachtlooierij van Nederland: Van Buren. Al generaties lang verwerken ze hier schapenvachten tot prachtige kleden, pantoffels, handschoenen en woonaccessoires.

Kijk voor meer winkeltips op
waterlandvanfriesland.nl/shopenbolsward

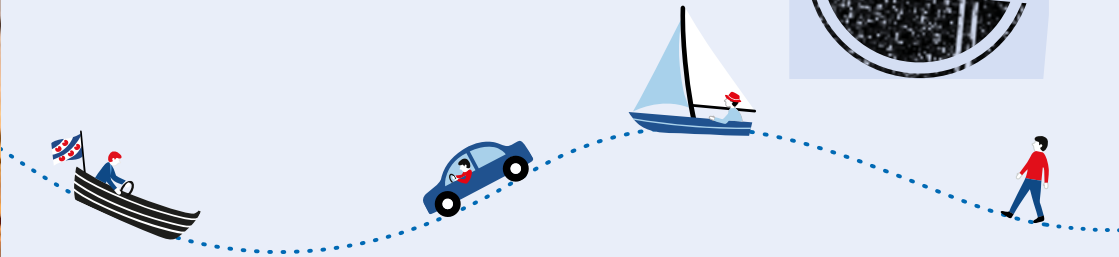
“Wist je dat Maarten van der Weijden tijdens zijn Elfsteden zwemtocht door Friesland rond 12.00 uur in Bolsward aankwam? Eerder vroeg Maarten via Facebook om een pizza funghi, die hij vlak voor zijn aankomst hier aangeboden kreeg en opat.”

HAVEN STAD

HARLINGEN

Harlingen is de enige zeehavenstad van Friesland, gelegen aan het UNESCO Waddenzee Werelderfgoed. De zee is overal aanwezig: in de zilte geur, het roepen van meeuwen en het uitzicht op de veerboten. In de haven is het een komen en gaan van vissersboten, cruiseschepen, historische schepen en bijzondere schepen. De stad zelf is compact, eigenzinnig en vol historie – met pakhuizen, grachten en stoere gevels. Hier ben je welkom aan zee!

KOM DOOR & BEWONDER

TOEREN DOOR HARLINGEN

Maak een toertocht door de havenstad langs deze highlights.

GETIJDHAVENS 1

De Noorderhaven is het kloppend hart van Harlingen. Langs de kades staan statige koopmanshuizen en pakhuizen uit de 17^e en 18^e eeuw – stille getuigen van een rijke handelsgeschiedenis. Aan de andere kant van de stad ligt de Zuiderhaven: ooit thuishaven van de Friese Admiraliteit, nu een rustige plek om te wandelen. Hier liggen moderne jachten naast oude zeilschepen: een sfeervolle mix van toen en nu. Beide havens zijn getijdhavens: eb en vloed brengen leven in het water, en de schepen bewegen mee op het ritme van de zee. Uniek in Nederland!
Noorderhaven en Zuiderhaven

BRUINE VLOOT

Harlingen heeft de grootste vloot historische zeilschepen van Nederland. De klippers, tjalken en schoeners die hier liggen, maken het een levend museum. Je kunt meevaren voor een dagtocht, een weekendje Wadden of zelfs een meerdaagse reis. Een unieke ervaring waarbij je de Waddenzee écht beleeft.
Harlinger havens

DE STENEN MAN 2

Sinds 1576 waakt de Stenen Man op de dijk, met zicht op de stad en het Wad. Het beeld stelt Caspar de Robles voor, Friese stadhouder en aanjager van de dijkversterking in 1575. Tegenwoordig is het een Rijksmonument. Vanaf de dijk kijk je uit over het Harlinger strand, de haven en de eindeloze Waddenzee.
Westerzeedijk

HANNEMAHUIS 4

Het gemeentemuseum van Harlingen is gevestigd in een monumentaal koopmanshuis. Binnen krijg je een inkijkje in de geschiedenis van de stad. Je vindt er scheepsmodellen, zilverwerk, schilderijen en oude tegels. Ook zijn er wisselende exposities over Harlingen en Friesland.
Voorstraat 56, hannemahuis.nl

Fontein de Walvis 3

Één van de meest iconische kunstwerken in Harlingen is de Walvis. Deze grote fontein is onderdeel van het project 11fountains. Het kunstwerk verwijst naar de walvisvaart en de band van Harlingen met de zee. Af en toe spuwt de Walvis een krachtige straal water de lucht in.
Willemshaven bij de Zuiderpier, 11fountains.nl

NIEUWE WILLEMSHAVEN

Slenter door de Nieuwe Willemshaven, een plek waar geschiedenis en vernieuwing samenkomen. Je loopt langs historische zeilschepen, cruiseschepen en – in de zomer – het imposante expeditiechip van Willem Barentsz. Misschien spot je zelfs een tall ship! Aan de kade vind je kunstwerken, street art, DOK5 en gezellige horeca met uitzicht op zee en wad.
Nieuwe Willemshaven, Harlingen

HET HARLINGER STRAND 5

Een verborgen parel aan de rand van de stad: het Harlinger Strand. Rustig gelegen aan de Waddenzee, perfect om te zonnebaden, pootjebaden of te genieten van het uitzicht op veerboten, zeilschepen en het wad.
Westerzeedijk

“Harlingen speelde een sleutelrol in de Elfstedentocht van 1963, beter bekend als ‘De Hel van ’63’. Uitgeput bereikten veel schaatsers hier de stad, waar ze werden opgevangen of besloten te stoppen. Slechts 69 van de duizenden deelnemers haalden de finish — de barre omstandigheden maakten deze tocht legendarisch.”

HARLINGER TEGELS

De Harlinger Aardewerk & Tegelfabriek is dé plek waar op traditionele wijze Fries Aardewerk wordt gemaakt. Je kunt hier een kijkje nemen in het ambachtelijke proces en prachtige handbeschilderde tegels en servies bewonderen – of kopen als souvenir! **Voorstraat 84, harlinger.nl**

WANDELLEN OVER DE KEERMUUR

De keermuur beschermt Harlingen tegen hoog water, maar biedt ook één van de mooiste wandelroutes van de stad. Vanaf hier heb je een panoramisch uitzicht over de Waddenzee en kun je de veerboten naar Terschelling en Vlieland zien vertrekken. **Westerzeedijk**

STADSWANDELING MET GIDS

Ontdek het rijke verleden van Harlingen met een stadswandeling. Het hele jaar door leidt het stadsgidsenteam – vaak echte ‘ouwe seunen’ (geboren Harlingers) – je rond en delen ze persoonlijke verhalen. **stadsgidsenharlingen.nl**

MEER DAN 700 MONUMENTEN

Harlingen is één van de oudste steden van Friesland, met meer dan 700 monumenten. Wandel door steegjes, langs pakhuizen en koopmanshuizen; en ontdek de rijke handelsgeschiedenis van deze bijzondere havenstad.

Binnen de singels van Harlingen

CULTUURLOODS

DOK5 is een cultuurloods waar kunst, cultuur en educatie samenkomen. In en rond de containers ontdek je wisselende, gratis toegankelijke exposities. Laat je inspireren door de maritieme wereld en ontmoet makers en liefhebbers.

Nieuwe Willemskade 5, dok5.frl

BELANGRIJK BROEDGEBIED

Vlak bij Harlingen ligt het Hegewiersterfjild, een prachtig natuurgebied en vogelparadijs. Dankzij de nabijheid van de Waddenzee broeden hier veel wad- en weidevogels. In het voorjaar kun je hier grutto's, tureluurs, kieviten en andere weidevogels spotten.

Kimswerderlaan, Kimswerd

EXPEDITIESCHIP DE 'WITTE SWAEN'

In Harlingen ligt een nauwkeurige reconstructie van het expeditieschip waarmee Willem Barentsz in 1596 op zoek ging naar een noordoostelijke doorgang naar Azië. Stap aan boord en ontdek het indrukwekkende verhaal van zijn legendarische reis naar het ijsskoude Nova Zembla.

Nieuwe Willems haven, debarentsz.nl

SLAPEN IN DE VUURToren

Maak je bezoek aan Harlingen extra bijzonder met een unieke overnachting. Slaap op hoogte in de historische Vuurtoren of de stijlvolle Trechter met panoramisch uitzicht over zee. Of kies voor een nacht in de Havenkraan, waar je slaapt in een authentieke scheepskraan met een draaibare cabine. Liever de maritieme sfeer van dichtbij beleven? Verblijf dan op een historisch schip.

harlingenwelkomaanzee.nl/overnachten

11 TIPS VOOR OVERNACHTEN

Elfstedenroute? Waar ga jij 'koesen' (Fries voor lekker slapen) in de buurt van de route?

SLAPEN IN EEN PAKHUIS

Het prachtige dorp Woudsend ligt pal aan de Elfstedenroute. Hier kun je overnachten in een pakhuis, bij B&B MID83. Dit karakteristieke gebouw uit 1835 deed ooit dienst als mastenmakerij, garage en timmerwerkplaats. Nu vind je er drie sfeervolle kamers met luxe bedden en een gezamenlijke tuin met zitjes om te chillen. **Midstrjitte 83, waterlandvanfriesland.nl/bbmid83**

HUISBOOT

Een vakantiehuisje dat kan varen? Jazeker! In het Friese Heeg kun je ze huren. Je vaart met een complete vakantiewoning: woonkamer, keukentje, twee slaapkamers en een terras met stuurwiel. Zo kun je de Elfstedentocht ook afleggen. **Gouden Boaijum 10, waterlandvanfriesland.nl/huisboot**

UITZICHT ELFSTEDENGRACHT

Kijk vanuit het luxe appartement van het Stadslogement aan de Westersingel zo uit op de Elfstedengracht in Sneek. Doe je ogen dicht en hoor in je fantasie de schaatsers langskomen. Je hebt een

dakterras, wifi, Netflix, een keuken, een ruime badkamer... Alles voor een Elfstedenvakantie waarin het je aan niets ontbreekt. **Westersingel 34, waterlandvanfriesland.nl/stadslogement**

EINDELOOS TUREN 1

Hou je van water, bootjes en eindeloos turen? Dan is waterhuis Boppe in Friesland echt iets voor jou. Het is stoer ingericht, geschikt voor vier personen én heeft een uniek dakterras. Van daar kijk je uit over de Fluessen. Dit meer is onderdeel van de Elfstedentocht. Kortom: rust, ruimte en uitzicht gegarandeerd. **waterlandvanfriesland.nl/waterhuis**

STADHUIS

Overnacht in het voormalige stadhuis van Stavoren, een monument uit 1889 aan het IJsselmeer. Geniet van historie én luxe, met onder meer een hottub. Vanuit deze unieke plek wandel je zo naar het centrum, de fontein of het Vrouwtje van Stavoren. Ook ideaal voor fietstochten in Gaasterland. **Voorstraat 96, waterlandvanfriesland.nl/stadhuys**

VOGELVRIJ

Op de camping Fûgelfrij (Fries voor vogelvrij) vlakbij Bolsward kun je heerlijk verblijven in je tent, camper of caravan. Bij de camping is een klein winkeltje met biologische streekproducten. De eieren komen van eigen kippen. Zo scharrel je hier alles bij elkaar voor een vers ontbijtje. **Schwartzenbergweg 2, waterlandvanfriesland.nl/fugelfrij**

BELEEF BARTLEHIEM 2

Iedereen kent Bartlehiem van de Elfstedentocht. Hier komen de schaatsers namelijk twee keer langs tijdens de tocht. Vanuit de B&B van Anne-Famkes Pleats wandel je zo naar het bekende bruggetje toe waar dweilorkest Kleintje Pils de onvergetelijke sfeer bracht tijdens de Tocht. Twee sfeervolle kamers met eigen terras bieden prachtig uitzicht op het water van de Dokkumer Ee. **Wurgedyk 20, annefamkespleats.frl**

WANDELENDE REISGIDS BIJ DE WAAG

B&B bij de Waegh ligt in hartje Dokkum en voelt meteen als thuis. Je logeert in een sfeervol pand met drie verdiepingen, geschikt voor vier personen. Je logeert pal naast de beroemde Waag, waar vroeger markt werd gehouden en nu het stadse leven aan je voorbij trekt. **Waagstraat 17a, bookingdokkum.nl**

GRUTTE PIER

In het dorpje Kimswerd vlakbij Harlingen en aan de Elfstedenroute, eren ze de Friese

vrijheidsstrijder Grutte Pier. Niet alleen met een speciaal standbeeld, maar ook in de naam van een klassieke herberg. Want Herberg Greate Pier (1860) is vernoemd naar de beroemde Friese held Pier Gerlofs Donia. Deze reuzesterke boer leverde strijd tegen de Saksen en de Hollanders die Friesland dreigden te plunderen. Laat je in de herberg bij een glas Grutte Pier bier een sterk verhaal over deze Friese reus vertellen. **Greate Pierwei 9, hotelgreatepier.nl**

ALIBI

Waar was je? Waar ben je geweest? In het Alibi Hostel in de oude Blokhuispoort in Leeuwarden heb je altijd een alibi. Want je slaapt hier in een cel. Het cellenblok uit 1875 is in originele staat hersteld, maar wél met comfort en sfeer. Hier slapen is geen straf, maar juist een onvergetelijke ervaring. **Blokhuisplein 40, alibihotel.nl**

FRIESE JUNGLE

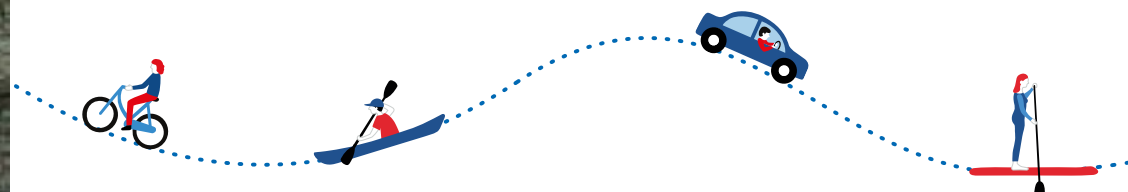
Overnacht in It Bûterhûs, een rijksmonument uit 1633 aan de Luts in Balk. De Luts is onderdeel van de Elfstedenroute en wordt ook wel de Friese jungle genoemd door de ruige bebossing van Gaasterland rondom de rivier. Slaap in één van de drie sfeervolle appartementen en geniet beneden in het restaurant van huisgemaakt gebak. Tips nodig? De VVV is daar ook te vinden! **Van Swinderenstraat 8, waterlandvanfriesland.nl/buterhus**

ACADEMIE STAD

FRANEKER

Ster van de Elfsteden. Daarmee zet de voormalige academiestad zichzelf op de kaart. Natuurlijk verwijst dit ook naar de wereldsterren van Franeker, zoals Jan Hendrik Oort en Eise Eisinga.

Laatstgenoemde bouwde eeuwen geleden in zijn eigen woonkamer een bewegend model van ons zonnestelsel. Dit planetarium heeft nu de UNESCO Werelderfgoedstatus. Maar Franeker heeft veel meer verhalen om te horen en moois om te zien.

HISTORISCH MET HART

Eeuwenlang trokken studenten, denkers en dromers naar deze academiestad. Daaronder ook de befaamde wiskundige en filosoof René Descartes. Het academische gedachtengoed leeft voort in het stadsbeeld en in de 'open mind' van de Franekers zelf. Franeker is niet alleen mooi om te zien, maar ook rijk aan ideeën en geschiedenis.

VERHALEN OP STRAAT

In Franeker komt het verleden tot leven waar je bij staat. Scan bijvoorbeeld een QR-code op een gevel en luister naar de 'stemmen van Franeker' – verhalen over kaatsers, professoren en gewone stadsbewoners, precies op de plek waar het gebeurde. Zo verandert een wandeling ineens in een tijdreis. Leuk toch?

TOEREN DOOR FRANEKER

Maak een toertocht door de academiestad langs deze highlights.

EISE EISINGA PLANETARIUM 3

Een bewegend zonnestelsel aan je plafond? Franeker heeft het. Tussen 1774 en 1781 bouwde Eise Eisinga in de woonkamer van een prachtig grachtenhuis het oudste nog werkende planetarium ter wereld. Dit UNESCO Werelderfgoed is meer dan een planetarium, het is ook een museum vol historische instrumenten en moderne sterrenkunde. Uniek, leerzaam en absoluut een bezoek waard. *Eise Eisingastraat 3, eisinga-planetarium.nl*

FONTEIN DE OORTWOLK 4

De Franeker sterrenkundige Jan Hendrik Oort geldt als een van de grootste wetenschappers van de 20^e eeuw. Zijn theorie over een wolk van miljarden komeetachtige objecten rond ons zonnestelsel betekende een doorbraak in de astronomie. Het inspireerde de Franse kunstenaar Jean-Michel Othoniel tot het kunstwerk De Oortwolk, waarin kosmos en kunst samenkomen.

Breedplaats 2, 11fountains.nl

KAATSCULTUUR EN DE PC 7

Kaatsen – of ‘keatsen’ – is een Friese balsport waarbij teams een leren bal met de hand terugslaan. In dorpen hangen kransen aan gevels als ereprijzen, want zo’n krans is de ultieme trofee. Hoogtepunt is de jaarlijkse PC op het Sjukelân in Franeker. Naast het veld toont het Keatsmuseum de rijke geschiedenis van deze trotse Friese sport.

Voorstraat 76, keatsmuseum.frl

ACADEMIESTAD 6

Franeker was van 1585 tot 1811 een echte academiestad. Op Leiden na, de oudste van Nederland zelfs. Studenten en professoren brachten leven, handel en ideeën mee. Het vrije denken van de academische geest leeft voort in de volksaard van de Franekeers. Bezoek het stadhuis uit 1594, waar vroeger promoties werden geregistreerd, een uniek overblijfsel van die academietijd.

Raadhuisplein 1

KORENDRAGERSHUISJE 5

In het Korendragershuisje uit 1634 werkten gildeleden die koren wogen, brandwacht hielden én deugnieten arresteerden. Hun roep “haal uit!” klonk eeuwenlang door Franeker. Dit betekent, vrij vertaald: haal de koren uit het schip of pakhuis. Nu is het huisje een gratis mini-museum vol verhalen over meten, wegen en stiekem gesjoemel uit het verleden. *Zilverstraat 28*

MARTINIKERK 2

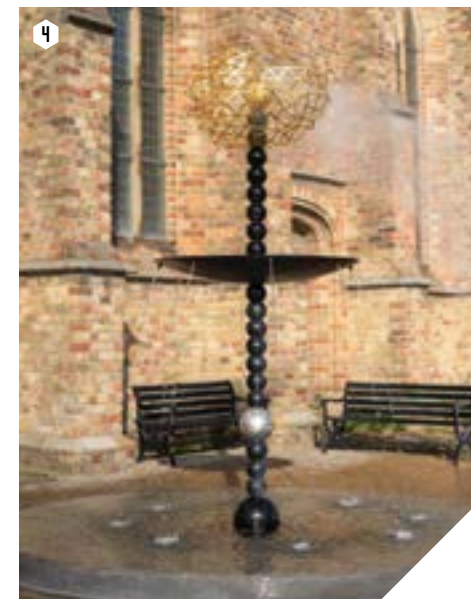
Midden in Franeker torent de Martinikerk op een terp boven de stad uit. Deze 14e-eeuwse kerk is uniek in Friesland met haar kooromgang en indrukwekkende pilaren met kleurrijke fresco’s van heiligen. Bewonder ook het indrukwekkende Van Dam-orgel uit 1842. De Martinikerk is een plek van innerlijke rust, geschiedenis én schoonheid: een bezoek meer dan waard.

Breedplaats 2

MARTENA MUSEUM 1

Een verborgen pareltje is het Martena Museum: een stadskasteel met sfeervolle tuin. Dit ‘slow museum’ vertelt verhalen over de stad en haar mensen, met persoonlijke aandacht en negentiende-eeuwse charme. Ook het VVV-informatiepunt is hier te vinden.

Voorstraat 35, museummartena.nl

STEMPEL & SNUFFEL

ZELF OP AVONTUUR ⁹

Ontdek Franeker op een verrassende manier met de 11 avontuurtjes – korte routes en belevenissen vol leuke stops. Eén daarvan is het luisteren naar de 41 stemmen van Franeker: scan QR-codes verspreid door het centrum en hoor bijzondere verhalen precies op de plek waar ze zich afspeelden.

11avontuurtjes.nl

BOLWERK WANDELING ⁸

Maak langs de grachten over restanten van het Bolwerk een wandeling om de stad. Houd steeds de gracht in het zicht, dan zit je altijd goed. Sta op de hoger gelegen wal (bolwerk) even stil. Omdat je hier hoger staat, heb je een prachtig uitzicht over de stad. Het fotograferen waard.

PLANETEN HAPPEN

Loop na een bezoek aan het planetarium naar de overkant en trakteer jezelf bij Schaafsma Banketbakkerij op heuse planetenbonbons. Met explosieve kleuren en smaken beleef je een universum aan smaken. Er zit een smakenboekje bij om te kunnen lezen wat je proeft. Raadhuisplein 2A, korenbloemschaafsma.nl

GROEN VAN PIET OUDOLF

Wereldberoemd tuinontwerper Piet Oudolf tekende voor tuinen in New York, Londen en Tokyo – én voor het stadspark en de tuin rond de Martinikerk in Franeker. Sinds 2018 siert zijn kenmerkende, natuurlijke stijl ook dit prachtige stukje Friesland. Een oase van rust en ritme.

[Breedplaats 2](#)

9

AGENDA VOL KARAKTER

De sfeervolle binnenstad vormt het decor voor unieke evenementen. In de zomer klinkt livemuziek tijdens Hjoed yn 't Park, en het Oldies Festival roept pure nostalgie op. De PC trekt jaarlijks duizenden kaatsliefhebbers naar het Sjûkelân. In september bruist de stad tijdens de Agrarische Dagen en in december wordt Franeker omgetoverd tot een betoverende Kerststad.

franeker.frl

ESCAPEROOM OP WIELEN

Start je motor en laat je verrassen tijdens de Waadhoeke Rally. Geen vaste route, wél een avontuur vol puzzels, oude zeedijkjes en onbekende paadjes rond Franeker. Ideaal met vrienden of familie. Scan de QR-code, volg de aanwijzingen en ontdek hoe goed jij navigeert. Het duurt ongeveer 2,5 uur, download vooraf het routeboek.

11avontuurtjes.nl

ONTDEK NOORDWEST FRIESLAND OP DE FIETS

Waarom slechts een glimp opvangen van Noordwest Friesland als je het met al je zintuigen kunt beleven? Huur een fiets en laat je meevoeren langs zeedijkjes, rietkragen en pittoreske dorpen. Voel de wind, ruik vers gemaaid gras en voel je vrij om te pauzeren waar je maar wil. Reserveer je fiets via 11avontuurtjes.nl

MINI-PELGRIMSRUTE

Voel hoe het is om even helemaal los te komen van de dagelijkse drukte. Vanuit Waddenherberg The Friezinn wandel je in zo'n 4,5 uur een mini-pelgrimage door het uitgestrekte Waddenlandschap, deels over het Jabikspaad. Sluit af met een welverdiend Jabiksbiertje. Een kleine tocht met een groots gevoel.

thefriezinn.nl

"In Franeker ligt het beroemde Elfstedenbruggetje bij de Dijkstraat. Schaatsers stopten hier tijdens de Elfstedentocht even om hun stempel te halen, waarna ze verder gingen. Het bruggetje is inmiddels een iconisch punt, dat de tocht in Franeker markeert en een geliefd fotomoment is voor elke bezoeker."

10

VESTING STAD

DOKKUM

De geschiedenis van Dokkum gaat eeuwen terug, lang voordat de eerste Elfstedentocht werd gereden. Historisch gezien zette de dood van de missionaris Bonifatius en zijn 52 metgezellen in het jaar 754 Dokkum op de kaart. Hoewel hun lot tragisch was, hield de stad er een schat aan verhalen en een prachtige bron met kapel als bedevaartsoord aan over. Dokkum is een must-visit als je van verhalen en historisch erfgoed houdt.

VESTINGSTAD VAN HET WAD

Van de 150 vestingsteden die Nederland telt, werd Dokkum uitgeroepen tot een van de vijf mooiste. Je zult zelf zien waarom. Wandel over de historische vestingwallen, door smalle steegjes en langs prachtige gevels en Rijksmonumenten. Voel en ervaar de geschiedenis met elke stap die je zet en zie hoe het verleden nog altijd de binnenstad kleurt: prachtig!

dokkum.nl

HET HELE JAAR DOOR

Elke Dokkumer wenst een Elfstedentocht. Maar met de handen over elkaar op het ijs wachten, dat gaat te ver. Liever organiseren Dokkumers het hele jaar door leuke dingen. En daarom is Dokkum ook zonder strenge winter een leuke Elfstedenstop. En als er dan toch geen ijs ligt, bekijk Dokkum dan ook eens vanaf het water.

WINKELSTAD DOKKUM

In de binnenstad van Dokkum staat persoonlijke aandacht voorop. Je wordt hier warm welkom geheten en krijgt oprechte aandacht in elke winkel. Of je nu op zoek bent naar hippe woonaccessoires, een goed boek, iets lekkers voor bij de koffie of de nieuwste modetrends, Dokkum heeft het allemaal. Dus: kom gezellig shoppen en ontdek de charme van deze sfeervolle vestingstad.

KEREN & ERVAREN

TOEREN DOOR DOKKUM

Maak een toertocht door de vestingstad langs deze highlights.

BIERBROUWERIJEN

In Dokkums hoogtijdagen – eeuwen geleden – telde de stad negentien brouwerijen. Bier was het meest genuttigde drankje van die tijd. Ook omdat je dat veiliger kon drinken dan water. 300 jaar na dato zijn er nu weer twee brouwers actief: Brouwerij Dockum en Stadsbrouwerij Bonifatius. Er is zelfs opnieuw een putstoel geplaatst als kunstwerk, de enige van Europa. Dat verdient een toast: 'Tsjoch!'

**Koophandel 10, brouwerijdockum.nl
Diepswal 5, bonifatius754.nl**

BONIFATIUS

In het jaar 754 reist Bonifatius naar Dokkum om de Friezen te bekeren. Uiteindelijk kost dit hem en zijn 52 metgezellen de kop, want ze worden overvallen en vermoord. Na zijn dood wordt Bonifatius heilig verklaard. Eeuwen later zet de recent heiligverklaarde karmelietenpriester Titus Brandsma zich in voor een kapel ter ere van Bonifatius. Deze kapel wordt in 1934 voltooid. Zowel de kapel als de bijbehorende tuin zijn nu een geliefd bedevaartsoord.

Bronlaan 12, bonifatiuskapel.nl

WEEKMARKT

Dokkum kreeg in 1298 stadsrechten, 137 jaar eerder dan Leeuwarden. Daarmee verwierf het het recht op een markt, die nog altijd elke woensdag plaatsvindt – een van de oudste van Nederland. Bekijk, als je dan toch de markt bezoekt, ook het stadhuis uit 1610. Een echte blikvanger!

Grote Breedstraat, stadhuis.aan.de.zijl.2

BOLWERKEN

In 1572 namen Spaanse troepen en Waalse huurlingen al moordend en plunderend Dokkum in. Na de bevrijding gaf Willem van Oranje in 1581 opdracht tot de bouw van de bolwerken: vijf meter hoge wallen met een gracht van 24 meter breed. Maar al wat er gebeurt, een nieuwe aanval blijft uit. Gelukkig maar. Want vanaf deze puntgave verdedigingswerken op de bolwerken heb je een prachtig uitzicht over de stad en natuur.

Centrum van Dokkum

IJSFONTEIN

De Ijsfontein in Dokkum is in de serie 11fountains een hele bijzondere, eentje met een werking die nergens anders op de wereld vertoond wordt. De ijslagen worden namelijk gevormd door het spel van de elementen en de beschikbare zonne-energie. Door het ijs is de fontein geen dag hetzelfde. Maar ook door de vele tekstjes die mensen in het ijs schrijven. Wil jij iemands hart laten smelten? Verklaar dan tekstueel je liefde in het ijs van de ijsfontein.

Markt 28, 11fountains.nl

ADMIRALITEITSDAGEN

In 1597 vestigt de admiraliteit in Dokkum. Dat zorgt voor werkgelegenheid, bedrijvigheid en faam. De economische vreugde is echter van korte duur: de verbinding met zee slibt dicht. Dokkum verliest de belangrijke toegang tot zee en de admiraliteit verhuist in 1645 naar Harlingen. De Admiraliteitsdagen houden deze roemruchte tijd levend en geven elk jaar de gezelligheid in Dokkum volop wind in de zeilen.

admiraliteitsdagen.nl

KEERPUNT ELFSTEDENTOCHT

Dokkum is hét iconische keerpunt in de Elfstedentocht. De bankjes op de kaden symboliseren de draai die Elfstedenschaatsers hier op het ijs moeten maken om naar de finish in Leeuwarden gaan. Elke winter grijpt Dokkum elke mogelijke kans op een Elfstedentocht aan. Zo mogen er in het Kleindiep 's winters geen schepen liggen om mogelijke ijsgroei te bevorderen. Zou het helpen?

Vleesmarkt 1

DE TWEE MOLENS 1

De skyline van Dokkum kende vroeger tientallen molens. Nu vind je er nog twee in de stad. Op het Baantjebolwerk staat de molen Zeldenrust. Gebouwd in 1862 als koren- en pelmolen. Op het Zuiderbolwerk staat korenmolen De Hoop uit 1849. Beide monumenten zijn zeer fotogeniek. Zeker als jij ernaast staat.

Baantjebolwerk 3 en Zuiderbolwerk 3

STADSWANDELING 5

Wandel met een gids die alle verhalen kent. Of volg zonder gids alle bordjes. Ook leuk is om via een podcast of audiotour een uitgestippelde route te volgen langs de hotspots of juist de minder bekende bezienswaardigheden. Je kunt ook zonder begin- of eindpunt door de stad dwalen. Want Dokkum is compact en verdwalen doe je zeker niet met al die behulpzame Dokkumers binnen bereik. Ja, Dokkum is op vele manieren te beleven.

stadswandelingdokkum.nl

DOCKUMER LOKAELTJE

Maak een rondrit in het Dockumer Lokaeltje. Het felrode treintje ontleent zijn naam aan de veelbezongen spoorlijn tussen Leeuwarden en Dokkum uit lang vervlogen

tijden. In de zomermaanden rijdt het vervoersmiddel op vaste tijden een vaste route. De chauffeur vertelt je wat je ziet. *De Zijl voor stadhuis, tijden en info via museumdokkum.nl*

MUSEUM DOKKUM

In het hart van Dokkum vind je Museum Dokkum, gevestigd in historische panden zoals het Admiraliteitsgebouw uit 1618. Ontdek 2000 jaar Friese geschiedenis, Bonifatius, kunst, kleding en aardewerk. Dankzij wisselende exposities en het toeristisch informatiepunt blijft dit museum een verrassende en boeiende plek om te bezoeken.

Diepswal 27, museumdokkum.nl

DRONKENVOGELTJESBOOM

Naast de Grote Kerk staat de oudste moerbeiboom van Europa, geplant in het jaar 1750. Het hofje was vroeger de tuin van de predikant. Hij heeft de boom waarschijnlijk geplant door een bijbels verhaal waarin God van zich laat horen via een moerbeiboom. De boom wordt ook wel de 'dronkenvogeltjes-boom' genoemd, omdat vogels dronken worden van de overrijpe vruchten en dan de gekste capriolen uithalen.

Markt 2

TIEN VOOR TIEN

Vrijende stelletjes werden vroeger door klockgelui gewaarschuwd dat de stadspoorten van Dokkum gingen sluiten. De klokken luiden iedere avond om tien voor tien. Iedereen had zo nog tot 22:00 uur de tijd om de stad in of uit te gaan. Nog altijd klinken de klokken om tien voor tien 's avonds, als herinnering aan die tijd.

AAN HET WAD

Dokkum is de meest noordelijke stad van Fryslân en ligt vlakbij het UNESCO Werelderfgoed Waddengebied. Als je in het donker bij Dokkum komt aanrijden, zie je de vuurtorens van Ameland en Schiermonnikoog zwaaien. Op sommige dagen kun je de zee in Dokkum ruiken. Door de gunstige ligging ten opzichte van Ameland en Schiermonnikoog is een tocht naar de veerboten van deze eilanden snel te maken.

BUITEN DE BINNENSTAD

Iets buiten de binnenstad van Dokkum vind je op kleine afstand: een winkelcentrum, camping, vakantiepark, camperplaats, sportvelden, escaperoom en de eerdergenoemde kinderboerderij. Zowel in Dokkum zelf, als in de wijde omtrek, vind je fijne slaapplekken bij vele B&B's.

friesland.nl/dokkum

ORLOGSMONUMENT

De grootste massa-executie in Friesland in de WOII vond in Dokkum plaats. Vlak voor het einde van de oorlog werden er op 22 januari 1945 op bevel van de Duitsers twintig mannen gefusilleerd. Dit als wraak voor een verzetsactie in De Falom. Aan de Woudweg is op de plaats waar de executie plaatsvond een monument te vinden. Elk jaar vindt hier op 22 januari een herdenking plaats.

Woudweg 107

DOKKUM EN DE REGIO

Ook buiten Dokkum biedt de regio je alle ruimte voor je dagje uit, weekendje weg of vakantie. Waai uit aan de Waddenkust, dwaal door Nationaal Landschap Noardlike Fryske Wâlden, verken Nationaal Park De Alde Feanen en ga dag of nacht op expeditie in het Dark Sky Park en Nationaal Park Lauwersmeer. Keuze genoeg.

eropuitinfriesland.nl

“Wist je dat Dokkum in de vroegere Elfstedentochten niet de laatste, maar de eerste stad was waar doorheen geschaatst werd? Er werd toen nog ‘om de noord’ geschaatst. Sinds 1929 is Dokkum de laatste stempelpost. De reden? Veiligheid. Rijders kunnen namelijk in het donker verdwalen op de uitgestrekte Friese Meren.”

LEEWARDEN

De hoofdstad van Friesland is ook de start- en finishplek van dé Elfstedentocht. Leeuwarden is een stad met karakter, verhalen en verrassingen zoals een eeuwenoude 'skeve toren'. De Tocht der Tochten heeft zijn stempel op de stad gedrukt. Overal in de stad vind je sporen van deze legendarische tocht.

FINISHPLAATS DE PRINSENTUIN ²

Ooit finishten schaatsers hier de Elfstedentocht, maar in de jaren zestig werd de locatie te gevaarlijk door de grote mensenmassa's. De finish is daarom verplaatst naar de bekende Bonkevaart. Tegenwoordig is dit voormalige lusthof van de stadhoudersfamilie Nassau een van de mooiste stadshavens van Nederland. Op zonnige zomerdagen neem je een kleedje mee en luister je relaxed naar livemuziek tijdens de Prinsentuinconcerten.

Prinsentuin 1-3, prinsentuinconcerten.nl

ZELF SCHAATSEN

De start- en finishplaats van de Tocht der Tochten kan niet zonder ijs. Van september tot en met maart ben je welkom om te schaatsen in de Elfstedenhal. Hier hangt de echte Elfstedensfeer. Voor de ingang staat de 'IJsvreter', een beeld van Reinier Paping, winnaar van de barre tocht van 1963. Op de sokkel vind je de namen van alle winnaars. Ontdek binnen de 'Wall of Fame' van de Elfstedentocht: een tijdlijn met verlichte portretten van alle winnaars.

GEBOORTEPLEK ELFSTEDENTOCHT

De Willemskade is de officiële geboorteplek van de Elfstedentocht. Op nummer 12 werd in 1909 de schaatsvereniging opgericht. De kade was toen start en finish. Nu is het een fotogenieke plek met uitzicht over de stad en haar grachten – een mooi punt om even stil te staan. *Willemskade 12*

TOEREN DOOR LEEUWARDEN

Maak een toertocht door de Elfstedenhoofdstad langs deze highlights.

OLDEHOVE 3

Het beklimmen van de iconische 'Skeve toren' is een must. 183 treden leiden je schuin omhoog naar een prachtig uitzicht over de stad. Ontdek het zelf, en bekijk ook de vernieuwde mini-expo op de eerste verdieping. De Oldehove staat 4,2 graden uit het lood. Dat is meer dan de 3,99 graden van de Toren van Pisa.

Oldehoofsterkerkhof, oldehove.eu

BLOKHUISPOORT 5

Van 16e eeuwse gevangenis tot culturele broedplaats én hotspot voor foodies. Struin door dit bijzondere gebouw, waar winkels, ateliers en een bibliotheek oude celruimtes nuttige en creatieve vrijheid hebben gegeven. *Blokhuisplein 40, blokhuispoort.frl*

DE FONTEIN LOVE 1

Twee serene kinderen met gesloten ogen, omringd door mist. Voor het project 11fountains liet kunstenaar Jaume Plensa zich inspireren door het Friese landschap waar hij 's morgens vroeg de nevel boven de weidse velden zag hangen. De mist symboliseert ook het dromen. Want, zo beweert Plensa: "Voor kinderen is de toekomst een droom vol beloftes."

Stationsplein 1, 11fountains.nl

GROTE OF JACOBIJNERKERK

De Grote of Jacobijnerkerk was ooit deel van een Dominicaans klooster en werd in 1580 protestants. De Friese Nassaus kerkten hier via het Oranjepoortje en werden er begraven. Tijdens de Franse Revolutie werd de kerk geplunderd. Glas-in-loodramen volgden als eerherstel.

Jacobijnerkerhof 95, grotekerkleeuwarden.nl

KERAMIEKMUSEUM PRINCESSEHOF 4

In het stadspaleis van prinses Maria Louise van Oranje Nassau ontdek je vandaag het Keramiekmuseum Prinsessehof. Van Chinees keizerlijk porselein tot Picasso: keramiek van alle tijden. En wist je dat kunstenaar M.C. Escher hier werd geboren? Ook de tentoonstellingen zijn vaak verrassend en spraakmakend.

Grote Kerkstraat 9, prinsessehof.nl

FRIES MUSEUM 6

Ontdek de Fries in jezelf in het Fries Museum. Bewonder zilver, het zwaard van Grutte Pier of het dagboek van Mata Hari. Wandel door eeuwen geschiedenis, hedendaagse kunst en design. Van Rembrandt tot Escher: hier komt Friesland tot leven in bewogen verhalen die je raken. *Wilhelminaplein 92, friesmuseum.nl*

CENTRAAL APOTHEEK

De Centraal Apotheek is een van de mooiste Art Nouveau-gebouwen van Nederland. Blikvanger is het tegeltablieau met Hygieia, godin van gezondheid. Architect Broekema verwerkte in 1904 symmetrie, vogels en sierlijnen. Tot op de dag van vandaag zit hier een apotheek. *Voorstreek 58*

FINISH & GENIET

CULTURELE BINNENSTAD

De binnenstad van Leeuwarden verrast met statige panden, hofjes en verborgen verhalen. Je volgt de sporen van Maria Louise, Escher en Mata Hari. Let onderweg op metershoge muurschilderingen of stap binnen bij de historische Grutterswinkel: een klein museum vol nostalgie, geurige kruiden en herinneringen aan vroeger. Kies een route en maak kennis met Leeuwarden in je eigen wandeltempo. [visitleeuwarden.nl](https://www.visitleeuwarden.nl)

LEEUWARDEN BRUIST

Leeuwarden is dé plek voor een dag of avond vol belevenis. Niet voor niets was de stad in 2018 Culturele Hoofdstad van Europa. Terwijl we hopen op de volgende échte Elfstedentocht, zit de stad allesbehalve stil. Van live muziek in Neushoorn tot film in Sliker, van culturele blockbusters tot verrassingen in Podium Explore. In De Harmonie zie je grote namen, kleinere theaters geven ruimte aan eigenzinnige makers. Het hele jaar door is er iets te beleven. [visitleeuwarden.nl/agenda](https://www.visitleeuwarden.nl/agenda)

MAAK EEN STADSWANDELING

Natuurlijk is het heerlijk om zelf rond te dwalen door de knusse straatjes van de binnenstad. Een stadsgids brengt de verborgen verhalen van Leeuwarden pas écht tot leven. Lokale gidsen vertellen je alles over de stad en haar roemruchte verleden, maar geven je ook op maat gemaakte tips voor jouw dagje uit in Leeuwarden.

[aguidetoleeuwarden.nl](https://www.aguidetoleeuwarden.nl)

LAAT JE VAREN OF TREINEN ?

Ontdek Leeuwarden op andere manieren. Laat je meevoeren in een authentieke Friese praam en bekijk de stad vanaf het water, varend door de historische grachten. Meer zin in een ontspannen ritje? De City Train neemt je in drie kwartier mee langs de highlights van Leeuwarden, compleet met een boeiende audiotour.

[visitleeuwarden.nl](https://www.visitleeuwarden.nl)

“Wist je dat je je laatste Elfstedenstempel kunt halen in het Visitor Center (Heer Ivostraatje 1) in Leeuwarden? Heb je de kaart compleet, dan wacht er iets bijzonders. Je krijgt een oorkonde én een verrassing: druk op de rode knop en vier jouw Elfstedenmoment zoals het hoort”

MINIATURE PEOPLE LEEUWARDEN 8

Maak kennis met de kleinste inwoners van de stad! Op meer dan zeventig locaties in de Leeuwarder binnenstad ontdek je de minuscule mensjes op onverwachte plekken. Rotsklimmers klauteren het stadhuis op, daklozen slapen onder een marmeren sierrand en een bouwvakker met drillboor maakt een enorme scheur in de grond.

miniaturepeopleleeuwarden.nl

WINKELN IN DE STAD

Leeuwarden kent een historisch winkelhart met tal van bijzondere winkeltjes en gezellige horeca rondom de stadsgrachten. Fan van vintage en tweedehands? In Leeuwarden kun je eindeloos ‘thriftten’. En vergeet het Wilhelminaplein niet, met iedere donderdag een antiekmarkt en de versmarkt op vrijdag.

visitleeuwarden.nl/winkelen

BIJZONDER OVERNACHTEN 9 10

Post Plaza is gevestigd in het voormalig postkantoor van Leeuwarden. Hier kun je heerlijk overnachten, loungen en lunchen terwijl je geniet van elk detail waar zorgvuldig over is nagedacht. Ben je liever toe aan rustig nachtje in de natuur na een dag in de stad? Check dan in bij hotel Weidumerhout voor een cabin with a view.

visitleeuwarden.nl/overnachten

KOEK EN ZOPIE

Genieten van goed eten op historische plekken of juist zin in een hippe smoothiebar? Leeuwarden serveert het je allemaal. Aan de Nieuwestad lonken zonnige terrassen. Ook op de grachten. Struin door de zijstraatjes en ontdek knusse cafés als Vino & Verder, Pecorino of Grand Café Post-Plaza.

visitleeuwarden.nl/eten-drinken

HOE DOE JIJ DE TOCHT DER TOCHTEN?

Voor het organiseren van de Tocht der Tochten op de schaats laat Koning Winter het te vaak afweten. Dus hebben de Friezen alternatieve Elfstedentochten bedacht. Wat dacht je ervan om de 200 kilometer lange Elfstedentocht te fietsen, steppen, wandelen, varen of zelfs suppen? Durf jij die uitdaging aan?

STEMPEL ZE ALLE 11

Voor elke Elfstedentocht geldt: meedoen is belangrijker dan winnen. Dus leg de stedentrip lekker in je eigen tempo af. Neem de tijd om alles te ontdekken in elke Elfstedenstad. Haal daarna – voor het échte Elfstedengevoel – een stempel op je stempelkaart.

shopfriesland.nl

ROUTEKAART

Gebruik onderweg een navigatiehulpmiddel met de exclusieve Elfsteden routekaart.

De kaart toont de route voor fietsers, wandelaars en automobilisten. Je koopt de routekaart inclusief stempelkaart.

shopfriesland.nl

CAMPERELFSTEDENTOCHT

Het hele jaar door kun je de camperelfstedentocht rijden. Wanneer je dit doet via de organisatie Camper Elfstedentocht, zijn alle camperplaatsen van tevoren voor je uitgezocht. Bij deze camperplaatsen kun je ook gelijk een speciale camperelfstedentocht stempelkaart laten stempelen. Stempelkaarten zijn bij alle camperplaatsen aanwezig. camperelfstedentocht.nl

ELFSTEDENTOCHT CRUISEN EN FIETSEN

Slaap in een hut van schip Josefien en doe onderweg alle Elfsteden aan. Je mag zelf kiezen of je de route van zo'n 35 kilometer per dag wilt varen of fietsen. En je mag dit ook afwisselen. Het schip neemt altijd je bagage mee. Tijdens de reis staat elke dag het ontbijt, een lunchpakket en een driegangendiner voor je klaar.

waterlandvanfriesland.nl/josefien

SPOOR VOL STEDEN

Reis duurzaam en ontspannen met de Arriva trein naar Elfstedenstadjes zoals Leeuwarden, IJlst, Sneek, Workum en Stavoren. Geniet van het Friese landschap zonder parkeerstress. Leun achterover en laat je rijden door de prachtige omgeving. arriva.nl

MAAK DE CIRKEL ROND

In Friesland zijn we niet alleen trots op ons water, land en steden. We zijn er ook zuinig op. Daarom bouwen we aan een circulaire economie.

De Elfstedentocht is hét symbool van circulariteit. Je begint in Leeuwarden of een andere Elfstedenstad, en eindigt waar je begon. De cirkel is rond. Onderweg verzamel je ervaringen, maar de tocht blijft bestaan. Je kunt altijd opnieuw beginnen. Precies zoals we in een circulaire economie kringlopen sluiten: afval bestaat niet meer, alles krijgt een nieuw leven.

In Friesland sluiten we ketens, zien we afval als grondstof, en bouwen we aan een toekomst waarin mens, natuur en economie in balans zijn. Onze economie is geen doel op zich, maar een duurzaam middel naar een inclusieve samenleving – met welzijn en gezondheid voor iedereen.

We nodigen je uit om de Elfstedentocht op een sportieve en duurzame manier te beleven: te voet, op de fiets, met een kano of een sup. Maar ook elektrisch vervoer – per auto of boot – is een goede keuze. En dankzij voldoende laadpunten langs de route, kom je nooit stil te staan. Net als de circulaire beweging zelf.

**Stap in, beweeg mee,
en maak de cirkel rond.**

VOLG HET SPOOR VAN DE ELFSTEDENTOCHT MET ARRIVA

Met Arriva beleef je de magie van de Elfstedentocht zonder af te hoeven zien. Stap in de trein en laat je brengen naar de historische Friese steden. Van het sfeervolle Leeuwarden tot het pittoreske IJlst – met Arriva reis je, met of zonder ijs, comfortabel, snel en duurzaam door het betoverende Friese landschap.

WAAROM REIZEN MET ARRIVA?

- **Parkeren niet nodig**
Stap ontspannen uit in het hart van bijna alle Friese steden.
- **Meer te zien**
Leun achterover en bewonder het landschap dat ook de Elfstedenroute doorkruist.
- **Duurzaam en milieuvriendelijk**
Vergroot de kans dat de echte Tocht ooit nog eens komt.
- **Extra voordelig**
Profiteer van onze diverse kortingen.

Kijk voor aantrekkelijke treintickets en inspiratie op www.laatjebrengen.nl

COLOFON

Deze reisgids is een uitgave van VVV Waterland van Friesland /// versie: Nederlands /// vormgeving: VVV Waterland van Friesland en Studio Samtosa /// redactie: VVV Waterland van Friesland en De Reclameman /// fotografie: 11fountains, Content troch Fardau, Erik Hesmerg, Franeker Ster van de Elfsteden, Harlingen Welkom aan Zee, Jan Tijsma, Jelly Mellema, Jeroen Deen, Lydia Annema, Mayola Dijkstra, Marcel van Kammen, Marit Anker, Merel Tuk, Theo de Witte, Merk Fryslân, Shutterstock, ThomasVaer Fotografie, Tom Goossens, Yldau Reitsma, Visit Leeuwarden, e.a.

Niets in deze uitgave mag worden gekopieerd zonder voorafgaande toestemming van de uitgever. De gegevens in deze reisgids zijn met zorg samengesteld. Ten aanzien van de juistheid van de inhoud hiervan kan echter geen aansprakelijkheid worden aanvaard. De uitgevers achten zich slechts gehouden tot verbetering in de eerstvolgende editie.

Deze reisgids Friese Elfsteden is ontwikkeld door VVV Waterland van Friesland in samenwerking met Visit Friesland - friesland.nl, Harlingen Welkom aan Zee, Visit Dokkum, Visit Leeuwarden en Franeker Ster van de Elfsteden.

BELEEF**ELF**STEDEN.NL

2500000002243